

NORSK NATUR

NORGES NATURVERNFORBUND



NR.1·1987



Ulven – forhatt og forfulgt

SIDE 4

Vernet av det siste – Forslag til nye nasjonal- parker

SIDE 16

Intervju med Olav Gjærevoll

SIDE 20

Thor Heyerdahl om Alta- utbyggingen

SIDE 28



Østfold Naturvern

Utviklingen av arbeidsmetoder henger nøye sammen med forholdene vi arbeider under. I Østfold har utviklingen gått...

fra land- skaps- vern til miljø- krig

I løpet av de drøye to ti-årene Østfold Naturvern har eksistert har foreningen utviklet seg raskt fra å være en landskapsvernforening til en naturvernforening med moderne arbeidsmetoder. Utviklingen i arbeidsmetoder og arbeidsfelt henger nøye sammen med forhold vi arbeider under i dette fylket. Østfold er et betydelig industrifylke. Sammen med den høye befolkningstettheten, den intense oppdyrkingen og utbyggingen sier det seg selv at det ikke er mye urørt natur igjen. Vi bor faktisk i det fylket i landet som har minst urørt natur tilbake.

Etter å ha vært rammet av det såkalte «Altasyndromet» i begynnelsen av 1980-årene, våknet også Østfold Naturvern til liv og fornyet arbeidsmetoder og mannskap. NNVs gift- og forurensningskampanje gikk samtidig med vår prioritering av disse sakene og førte til en ny giv i foreningen.

De ekstremt høye forurensningsnivåer hadde nemlig det siste ti-året for alvor begynt å slå ut i synbare resultater. Økende fiske-død, høyt innhold av koliforme bakterier i badevann og generell misfarging og nedslamming av elve- og hav-vann, fikk folk til å

reagere. På toppen av dette ble det dokumentert at ti tusener av mennesker ved flere anledninger hadde blitt utsatt for SO₂ konsentrasjoner som var helsefarlige.

Diverse rensetiltak hadde naturligvis lenge «vært på gang» uten at det hadde skjedd noe. Høsten -84 slo vi til mot Kronos Titan, Norges verste vannforurensere. Dette var en aksjon som virkelig satte fart i debatten om forurensningssituasjonen i Nedre Glomma-regionen såvel som i fylket generelt. Ungeraksjonen året etter med avsløringen av de nedgravde gifttønnene satte miljøvernsspørsmål på dagsordenen over hele landet. Dette var en historisk begivenhet da NU og et fylkeslag av NNV for første gang fikk godkjent en aksjonsplan av NNVs landsstyre. Generalsekretæren representerte NNV sentralt for ytterligere å understreke forbundets vilje til å satse på nye arbeidsmetoder. Som en kuriositet bør det også nevnes at for første gang i historien ble deler av ØNs utgifter dekket av det offentlige naturvern, representert ved Statens Forurensningstilsyn.

Resultatene av den nye satsingen har ikke latt vente på seg. I løpet av to år øket ØN sin medlemsmasse med over 50%, to nye lokallag ble startet og tre nye lokallag av NU har sett dagens lys.

Oppsummerer man de tre siste årenes høye aktivitet, kan man trygt til å fylkeslaget er i solid fremgang.

Likevel kommer faresignalene raskere og raskere, og ØN blir derfor tvunget til påny å vurdere sine arbeidsmetoder. De økende truslene mot vårt livsmiljø og natur understreker dessverre nødvendigheten av en mer kompromissløs holdning fra vår side. Det vil også innebære betraktelig hardere arbeidsmetoder for å nå de konkrete resultatene vi alle er avhengig av.





Tidsskrift for Natur og Miljøvern.
Utgitt av Norges Naturvernforbund.

Nr. 1 – februar 1987
23. årgang.

Redaktør: Arild Ådnem.
Redaksjonssekretær:
Trygve Aas Olsen.

Redaksjonskomité:
Bredo Berntsen, Anders
Goksøyr, Erik Solheim,
Trond A. Svensson,
Ragnar Vik, generalsekretæren,
informasjonssekretæren og redaktøren.

Forsideillustrasjon:
Viggo Ree.

Produsert i regi av
Boksenteret a.s
Grafisk formgivning:
Stein H. Erichsen
Sats: Fotosats As
Repro: Scan-Lith
Trykk: Team Grafisk

Norges Naturvernforbund
Gateadresse:
Pilestredet 41B, Oslo.
Postadresse:
Postboks 6804, St. Olavs
plass, 0130 Oslo 1.
Tlf.: (02) 42 95 00.

Postgiro: 5 09 46 02.
Bankgiro: 6026 05 03033.

Medlemskontingent:
Personlig medlem pr. år
kr. 150,-. Familiemedlem
(hovedmedlems ektefelle
eller hjemmeværende
barn under 25 år) pr. år
kr. 20,-. Pensjonister
(inkl. Norsk Natur) pr. år

Ulven, en art på randen av utryddelse, men likevel «forhatt og forfulgt» som Viggo Ree skriver i en systematisk gjennomgang av artens skjebne i Norge og Sverige etter at den ble fredet. (Foto: Viggo Ree)

kr. 75,-. Livsvarig medlem
kr. 3000,-.

Medlemmer av Norges
Naturvernforbund er
automatisk medlem av det
fylkeslag vedkommende
sokner til.

Gen. sekretær: Torbjørn Paule
Konsulent: Thor Midteng
Org. sekr.: Cathrine Søberg
Inf. sekr.: Guro Tarjem



The Norwegian Society for Conservation of Nature. Member of International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN).

Innhold:

Forhatt og forfulgt	5
Lønnsomt å rope ulv	11
Kontakt med fortiden	14
Vernet av det siste	16
For helhet og kvalitet	20
Bergarter og mineraler	22
Altademningen og norsk dyreliv	28

Variasjoner over kjent tema

N

aturen kan kunsten: Å være ny hele tiden selv om den er eldst av alt og seg selv til alle tider. Utvikling og fornyelse er deler av dens urokkelige vesen. Det er slikt vi vet helt sikkert – uten fullt ut å forstå – hver eneste vår.

Så hvorfor ikke ny drakt til «Norsk Natur»? Skulle det ikke også ligge til et naturmagasins vesen å være under utvikling og jevnlig fornye sitt uttrykk? Jo, selvfølgelig – hvilket vi også finner bekreftet om vi ser tilbake på «Norsk Natur»s årganger. Og tar vi for oss det aller første «Norsk Natur» – nr. 1/1965 – og sammenligner med dette siste, vil vi derfor finne store forskjeller, men også vesentlige likheter. «Draktene» er svært ulike, men inni finner vi den samme kroppen. Selvsagt har også den forandret seg litt, blitt skarpere i kantene kanskje – vi bringer ikke som dengang et portrett av vår høye beskytter H.K.H. Kronprins Harald på side 2, nå berettes det om grasrota som pønsker ut strategi i anledning miljøkrigen. På den annen side: 1965-utgaven presenterte den da nye nasjonalparkplanen. Ny nasjonalparkplan presenterer vi også. Dertil presenterer vi en nøkkelperson bak såvel den gamle som den nye planen: Olav Gjærevoll. «Norsk Natur» nr. 2/1965 har som hovedoppslag en faglig artikkel til forsvar for våre store rovdyr. Tilfeldigvis, men ikke mindre interessant av den grunn, bringer vi en tilsvarende artikkel.

Nye «Norsk Natur» er altså preget av variasjoner over et gammelt tema: Klassisk naturvern. Og det er neppe tilfeldig. Det har med naturvernets vesen å gjøre. Og ikke minst i en tid hvor vi har så mye svineri og ødeleggelse å kjempe mot, er det viktig å vise hva vi kjemper for.

Q. C. C. C.



På 60-tallet var ulven på randen av utryddelse i Norge og Sverige. Arten ble totalfredet i Sverige i 1966,

mens Norge kom etter i 1973. Hvordan har så «verdens rikeste og mest siviliserte nasjoner» forvaltet sitt mest truede pattedyr etter fredningen?

Ulven har tilhørt den nordiske fauna i tusener av år. Gjennom årtidene har arten alltid vært fryktet og forfulgt av mennesket, men det var først i siste halvdel av forrige århundre at etterstrebelser ble effektivisert og førte til en sterk tilbakegang i bestanden. I Skandinavia var det i begynnelsen av dette århundret kun solide stammer tilbake i de nordligste delene. De offisielle fellingsstatistikkene fra midten av 1800-tallet viser også tydelig hvorledes bestanden gradvis ble redusert. Etter krigen var det kun få og spredte forekomster tilbake i Skandinavia.

1966–75: Situasjonen katastrofal

Da den svenske ulvfredningen trådte i kraft i 1966 antok man at det kunne finnes ca. 10 dyr innenfor landets grenser. Senere ble dette anslaget vesentlig nedjustert. På

Forhatt og forfulgt

norsk side regnet man med at ca. 5 individer hadde tilhold på dette tidspunktet. De fleste oppholdt seg i Nord-Skandinavia, men noen få dyr fantes sør til grensetraktene Hedmark/Värmland. Den siste avlivede ulven i Norge før fredningen i 1973, ble skutt i Målselv i Troms i 1966.

Gjennom første halvdel av 1970-tallet ble ulvens situasjon i Skandinavia fortsatt karakterisert som katastrofal. De få ulvemeldingene som kom inn stammet hovedsakelig fra norsk side. I denne 5-års perioden begynte Hedmark å peke seg ut som vårt viktigste ulvefylke,

Vår evne til å sikre ulvens framtid i Skandinavia er et spørsmål om troverdighet og respekt for naturens mangfold og egen verdi, og vår forståelse for å ta vare på en art på utryddelsens rand beskriver samtidig noe av nasjonenes bevissthet og sunnhets-tilstand.

mens antall meldinger fra Trøndelag og nordover til Finnmark tydet på færre og færre dyr i denne delen av landet. I Nord-Sverige hadde en enslig ulv tilhold i og omkring Padjelanta nasjonalpark i 1971–77, mens to dyr ble konstatert i Kåbdalis-området i 1973.

Fanget med lasso og stukket med kniv

Den 22.4. 1974 ble en ulv avlivet under spesielle omstendigheter nær Kautokeino i Finnmark. Dette var den første offisielt kjente ulvefelling i Skandinavia etter fred-

ningen. Dyret ble jaget av en reineier med snøscooter og endte opp inne i en ødestue nær Jiesjavrre. Her ble den stengt inne, men kom seg senere ut gjennom et vindu. Deretter ble den på nytt forfulgt, og til slutt fanget med lasso og stukket i hjel med kniv. Det var angivelig forsvunnet rein i området noen dager tidligere. Da ulven ble forfulgt og avlivet var den ikke i nærheten av rein. Dette betyr at fellingen ikke skjedde i samsvar med de daværende bestemmelser om nødvergeretten. Den ulovlige jakten ble etterforsket av politiet, men saken ble henlagt.

1976–80: Svak økning

I perioden 1976–80 ble det registrert en økning i antall ulvemeldinger i Skandinavia. I Hedmark hadde man vinteren 1976/77 kontakt med 6–12 individer, bl.a. en flokk på 4 dyr. Denne økningen førte til spekulasjoner om en mulig yngling i fylket våren 1976. I juli 1977 ble en ulv skadeskutt i Trysil, men også denne saken ble henlagt av politiet. Fra vinteren 1977/78 og fram til 1982/83-sesongen var det kun 3 dyr på det meste som ble påvist i grensetraktene Hedmark/Värmland.

Etter en økning i antall innvandrede ulver fra Russland til Finland vinteren 1976/77, dukket det på slutten av 1977 opp minst 7 dyr i reinområdene i Nord-Sverige. En enslig ulv begynte å jage rein nord for Gällivare i begynnelsen av desember. Det ble søkt om tillatelse til å benytte snøscooter, senere også helikopter, under jakten, og dette ble innvilget av svenske myndigheter. Da den berømmelige Malmbergsvargen ble skutt fra helikopter den 25. desember, hadde den tatt mellom 80 og 100 rein.

På dette tidspunktet hadde man gjennom springer kontakt med 3 ulver i Stora Sjöfallet nasjonalpark. Vinteren 1978/79 var to dyr tilbake i området, og i 1979/80-sesongen kun ett individ. Dette ble ulovlig forfulgt med snøscooter i mars, og de involverte personer bøtelagt. Våren 1981 var det fortsatt et enslig dyr i nasjonalparken, men den 14. mai var Erik Isakson fra Statens Naturvårdsverk vitne til at dette dyret ble beskutt av to snøscooterførere. Det ble funnet blod i snøen like etterpå, og dette var siste kontakt man hadde med stasjonær ulv i Nord-Sverige. Heller ikke denne saken førte til oppklaring fra politiets side.

Den siste forekomsten i 1977 dreier seg om et par som ble oppdaget i Vittangi-området øst for Kiruna. Vinteren etter (1978/79)

ble det konstatert 9 dyr i området, hvorav en flokk på 8. Springene førte fram til et hi fra sommeren i forveien, og dette ble nærmere undersøkt under barmarksesongen i 1979. Dette var den første sikre yngling i Sverige siden 1964. Det ble endel oppstyr omkring denne flokken, og reineierne søkte om å få felle alle dyrene. De lokale myndighetene ga fellingstillatelse for to, noe Statens Naturvårdsverk protesterte imot. Protesten førte ikke fram, og den 14. mars ble det første dyret skutt. Da springene startet vinteren 1979/80 var det kun spor etter 4 av de 8 gjenværende dyrene i området. Under dette arbeidet fant man ferske spor etter en ulovlig jakt som viste at et av de 4 savnede dyrene var blitt skutt. I januar 1980 viste en fly- og snøscooter-undersøkelse at området igjen var ulvetomt.

I de norske grensetraktene fra Trøndelag og nord til Finnmark var det i siste halvdel av 1970-årene kun få og spredte meldinger om enkelt dyr eller par av ulv. Noen av disse har trolig sammenheng med forekomsten i Nord-Sverige i årene 1977–80. I november 1979 dukket det opp en enslig ulv i Pasvik. Dette var første gang på rundt 30 år at arten hadde vist seg i denne delen av Finnmark. Etter hvert ble 12 drepte reinsdyr funnet, og den 6.1. 1980 ble ulven skutt fra snøscooter. Dette skjedde imidlertid ikke under angrep på rein, og følgelig ikke i nødverge. Til tross for dette endte saken overraskende for mange; den ble henlagt som ikke straffbar.

1980-årene

I Nord-Skandinavia har det i denne 6-års perioden opptrådt svært få ulver. Ut fra det nåværende kjennskap til alle feilmeldinger og feilvurderinger, er det ikke mange dyr som kan karakteriseres som sikre. I desember 1981 dukket det på nytt opp en enslig hannulv i Pasvik. Denne klarte ikke å ta en eneste rein, men ble skutt den 6.3. 1982 idet den jaget en reinflokk. Denne gangen ble nødvergeretten benyttet i samsvar med Viltlovens bestemmelser. I april 1982 passerte to ulver riksgrensen fra Sverige inn i indre Troms, trolig etter innvandring fra Finland. Deres videre skjebne er uklar. Bortsett fra disse individene, og den enslige ulven som ble beskutt i Stora Sjöfallet våren 1981, har man ingen sikre registreringer av ulv i Nord-Sverige i denne perioden. På slutten av 1986 hadde 1–2 hundedyr, sannsynligvis ulv, tilhold i Pasvik, og 6 rein ble funnet drept før årsskiftet.

Ree på sporet



– I utlandet blir Norge ofte betraktet som en barbarnasjon på kanten av verdenskartet, sier Viggo Ree, som i sin artikkel om ulvens situasjon i Skandinavia etter fredningen sammenligner rovdyrhetsen med rasehat.

Ree, som for Norsk Naturs lesere vil være best kjent for sine fantastiske dyretegninger, har i mange år fulgt rovdyrforvaltningen i Norge med argusøyne. Hans artikkel i denne utgaven av Norsk Natur er den første systematiske oversikt over hva som har skjedd med ulven i Skandinavia etter at den ble fredet. Han har satt sammen tilgjengelig materiale og episoder som mange helst så var glemt og ender opp med konklusjoner som er lite flatterende for Norge og Sverige som naturvernasjoner.

– Drivkraften for meg som dyretegner er naturvernengasjementet og opplevelsen av urørt natur. Jeg er provosert og skuffet over mye av ulveforvaltningen de siste årene og holdningene til en dyreart som er på randen av utryddelse, sier Viggo Ree.

Av plasshensyn har vi ikke kunnet ta med henvisninger til Rees kildemateriale for denne artikkelen, men interesserte kan henvende seg direkte til artikkelforfatteren.

De minimum tre dyrene man hadde kontakt med i de sørlige grensetraktene under vintrene 1980/81 og 1981/82 streifet over store områder i Hedmark, Värmland og Dalarna. Ved springer vinteren 1982/83 ble kun to ulver påvist med sikkerhet i disse skogstraktene. Dette var imidlertid en hann og en hunn som gikk i lag i hovedsakelig den svenske delen av Finnskogen, og det skulle vise seg at dette paret ble de viktigste ulvene i Skandinavia i nyere tid. Årsaken var at de produserte valper i de tre sesongene 1983–85, de første kjente ynglinger i Sør-Skandinavia siden 1918. Disse dyrenes tilstedeværelse skapte imidlertid så mye oppstand og gjenkalte så mye overtro og gamle fordommer, at man virkelig må spørre seg hvordan dette egentlig kunne være mulig i to tilsynelatende opplyste og siviliserte nasjoner.

Vegårshei-sirkuset

Parallelt med Finnskog-ulvenes opptreden ble det påvist ulv også på Sørlandet. Somrene 1982 og 1983 ble det funnet endel rovdrydrepte sau i Aust-Agder, og vinter-springer bekreftet at det var ulv i fylket. Det ble søkt om fellingstillatelse

fra flere kommuner, og dette ble gitt fra det daværende Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk (DVF) i mars 1983. De mange protester fra organisasjoner og enkeltpersoner hjalp ikke. Miljøverndepartementet opprettholdt fellingstillatelsen. På dette tidspunktet opererte DVF med et miniumstall på 18 ulver i Norge, og bare på Sørlandet var man sikker på at det fantes to, sannsynligvis minst 5, dyr i området. I en NTB-melding fra DVF den 1.3. 1983 het det at ulven trolig hadde ynglet i landet året før, og at «ulvestammen i Norge er nå så stor at det er forsvarlig med en beskjeden avskyting».

I tiden som fulgte ble hysteriet og ulvehetsen ytterligere pisket opp av en sensasjonshungrig presse og kringkasting, og et omfattende propagandaapparat med skremsler og Rødhette-historier nøret opp under det gamle, klassiske rovdyrhatet. Etter en omfattende jakt, som kostet til sammen rundt 100 000 kroner i tillegg til skuddpremie på 20 000, stupte den berømte Vegårshei-ulven den 11.1. 1984. Champagnen sprutet over «det forferdelige beistet», jaktlaget fraktet det rundt til skoler og gamle hjem, og det selsomme skue-

spillet ble avsluttet med fram-synning på selveste Løvebakken foran Stortinget.

Umiddelbart etter Vegårshei-ulvens fall rykket DVF's menn ut med melding om at det var tre ulver til i området. Hysteriet på Sørlandet holdt seg derfor lenge etterpå. Bl.a. avfyrt en unggutt i slutten av januar en grovkalibret hagladning mot kjæresten sin, som han trodde var nok en ulv i buskene. De to etterfølgende vintrene hadde DVF en mann på held i området for å spore opp de resterende dyrene. Men ikke et eneste sikkert spor ble påvist. Ut fra det vi i ettertid vet, var Vegårshei-ulven trolig det eneste individ av arten innenfor landets grenser da skuddet smalt!

Vegårshei-showet ble nyhetsstoff også i utlandet. Et par kritiske artikler i *New Scientist* ble kommentert fra DVF's side i et av septembernumrene i 1984. Her ble det forklart at det var nødvendig med «permission to execute certain individuals of protected species». Dermed var et nytt ord innført i rovdyrforvaltningen, nemlig henrettelse, noe som ble skarpt kommentert i et senere nummer.

Finnskog-ulvenes skjebne

Ulveparet i det begrensede kjerneområdet på Finnskogen produserte i 1983–85 henholdsvis minimum seks, to og syv valper. Dette området ligger med 90 prosent på svensk side, 10 prosent i Grue og Åsnes kommuner og ikke i Trysil slik det tidvis er blitt oppfattet.

Etter nyheten om den første ynglingen har det hele tiden pågått en intens hets av dyrene, og flesteparten av dem er blitt drept eller forsvunnet på annen måte.

Først i desember var det mulig å påvise 1983-kullet. Da ble bl.a. hele flokken på 8 sett mens de forfulgte en elg. I løpet av våren forlot tre av valpene kjerneområdet, og ga seg i kast med lange vandringer. I april gikk en ulv østover og havnet øst for Stockholm. Her ble den påkjørt av bil den 25. april, og etter dette hadde man ingen kontakt med den. En annen vandret noe senere nordover gjennom Hedmark og Trøndelag. DVF konkluderte imidlertid med 3–5 ulver i Midt-Norge denne sesongen, og fellingstillatelse ble gitt på én dersom ytterligere skader på husdyr ble konstatert. Dette skjedde ikke, og vintersesongen 1984/85 ble det heller ikke påvist sikre ulvespor i denne delen av Norge. Derimot ble det oppdaget et enslig individ i Nord-Hälsingland, der det oppholdt seg i området fram til mars.



Noen senere kontakt med dette dyret hadde man ikke.

Den siste valpen endte opp helt nede ved Malmö. Her ble ulven bedøvet og fraktet til Dalarna, hvor den ble sluppet med radiohalsbånd i juni. Deretter streifet den berømte Skånevargen rundt over et større område, og ble til slutt skutt i Halmland den 12. september. Da hadde den gjennom sommeren og høsten forårsaket stort oppstyr, og politiet hadde i samråd med både Naturvårdsverket og länsmyndigheter bestemt seg for å avlive den. De som skjøt ulven hadde imidlertid kun nødvergeretten som påskudd for felling. I og med at den ikke hadde angrepet eller drept noen av de kyrne den ble skutt i nærheten av, ble etter manges mening også dette dyret felt ulovlig. Saken ble imidlertid aldri anmeldt, og politiet foretok heller ingen nærmere etterforskning.

Tilbake i kjerneområdet var det våren 1984 4–5 dyr. Etter en sen yngling ble antallet utvidet med minst to. Da sporsnoen kom i slutten av 1984 hadde man derimot kontakt med 5 individer, og disse holdt seg stort sett i kjerneområdet gjennom vinteren. Våren 1985 fødte gammelhunnen igjen valper. Deretter fulgte en travel sommer for paret, som da hadde minst 7 unger.

Eneste kjente ynglende ulvetispe skutt

Den 29. juli skjedde det mange fryktet kunne skje; gammelhunnen, Skandinaviens eneste kjente ynglende ulvetispe på 1980-tallet, ble skutt. Også her ble nødvergeretten tatt i bruk som påskudd for fellingen. Jakten var imidlertid ikke i samsvar med lovens bestemmelser, og jegeren, Hugo Ekman, ble dømt av tingsretten. Han fikk imidlertid ingen straff for den ulovlige fellingen. Dommen ble ikke anket.

De morløse valpene ble føret opp av 2–4 voksne ulver utover høsten. Dyrene holdt imidlertid dårlig sammen, og spredte seg endel ut fra kjerneområdet. På senhøsten var det endel rykter om ulovlig skutte dyr i grensetraktene, uten at dette førte til noe konkret. Den 23.12.1985 ble det imidlertid funnet en skutt ulv i kjerneområdet. Denne hadde revskabb og var ill tilredt; skalpert og med ene bakfoten og begge ørene skåret av. Trolig var dette en ren maktde-monstrasjon pga. Ekman-dommen fra ulvemotstandernes side.

Under en sporing i romjulen 1985 ble det konstatert et minimum på 6 individer, hvorav to på



«Nei til ulv»-merket finnes på mange biler i Hedmark og Värmland. (Foto: Erling Maartman)



den norske Finnskog-siden. Den 21.3. 1986 kom meldingen om at nok en ulv var blitt funnet drept i kjerneområdet i Värmland. Denne gangen var bil benyttet, og dyret, en hann, var blitt forfulgt, innhentet og påkjørt bakfra. Den hadde kommet ut av veibanen, og her hadde den under store smerter spist opp flere av sine tær (funnet i magesekken under obduksjonen), før den senere ble slått i hjel og fraktet til en annen plass. Politietforskningen førte fram, og en mann ble tiltalt og dømt til 4 måneders ubetinget fengsel i desember. Saken ble anket, og kommer trolig opp en gang i 1987.

På vårvinteren 1986 hadde man kontakt med 5–6 ulver i grensetraktene. Da sporsnoen kom på slutten av året ble det påvist 2–4 dyr i Hedmark/Värmland, mens enkeltindivider ble innrapportert fra henholdsvis Örebro og Dalsland. Ved nyttårsskiftet var det foreløpig ingenting som tydet på at det hadde foregått noen yngling i grensetraktene den siste sommeren.

Antall ulver

Hvis man kritisk regner på antall kjente sikre ulvemeldinger, og tar hensyn til en eventuell utveksling mellom nord og sør, kommer man til at summen av dyr som gjennom denne 20-års perioden etter fredningen har hatt tilhold i Skandinavia anslagsvis har vært 35–50 individer. Det høyeste tallet for ett år gjelder 14 dyr både i 1977 og 1978 (de fleste i Nord-Sverige). Med unntak av disse og 1984-sesongen, har det årlige antall påviste ulver hele tiden ligget under 10 individer. Vi vet med sikkerhet at 11 av ulvene er drept av mennesker, hvorav kun 4 definitivt er felt ulovlig. Ut fra kjennskapet til ulovlig forfølgelse og dyr som plutselig blir borte i et område, er det ikke usannsynlig at det reelle antall avlivede dyr kan ligge på rundt 20.

Antall sikre ulver i Sverige blir jevnlig offentliggjort av Naturvårdsverket. I Norge har de offisielle tallene i 1980-årene ligget svært høyt. DVF har operert med faste forekomster på Sørlandet, Helgeland/Namdalen, i indre Troms og Pasvik i tillegg til Hedmark/Värmland-stammen. I 1983 antok DVF at det var 19 ulver i Norge, i 1984 20 dyr. Året etter ble det imidlertid vedgått at de eneste sikre ulvene i vårt land var de individer vi hadde felles med Sverige i Finnskogstammen. Senere offisielle tall synes å være mer i overensstemmelse med virkeligheten. Disse dyrene har hovedsakelig hatt tilhold øst for grensen, og 5 individer av denne stammen er på det meste registrert med sikkerhet på norsk side samtidig (våren 1984).

Spor etter ulv og hare i snø på Finnskogen. Legg merke til avtrykket etter ulvehalen. (Foto: Rune Bjørnstad)

Den knivstukkete ulven fra Kautokeino-området 22.4.1974. (Foto: Rolf Sørungård).



Politimannen Sixten Sköndahl og jegeren Lasse Jannok med Malmbergsvargen 25.12.1977 – lovlig skutt. (Foto: Norrbottens-Kuriren).



Reingjeteren Harry Sotakjærvi og kona Aili med Pasvik-ulven fra 6.1.1980. (Foto: Steinar Wikan).



Jegeren Lars Isak Labba med den første Vittangivargen 14.3.1979 – lovlig skutt. (Foto: Henrik Päiviö).



Pasvik-ulven fra 6.3.1982 – lovlig skutt. (Foto: Steinar Wikan).

Slik behandler vi en art på randen av utryddelse. Tilgjengelig fotodokumentasjon av drepte ulver i Skandinavia etter fredningen finnes for 10 av dyrene.

Ulvemeldinger

Det knytter seg mange problemer til innrapporterte ulvmeldinger. Ved nærmere kontroll, selv i områder med fast ulveforekomst, viser det seg at majoriteten av rapportene ikke dreier seg om denne arten. I løpet av de siste årene har det strømmet inn ulvmeldinger fra hele landet. De mange oppslagene i pressen og DVF's opplysninger ga derfor menigmann inntrykk av at vi virkelig hadde et stort antall ulv i landet i første halvdel av 1980-årene. Hvor ble det f.eks. av alle dyrene i 1983–84? De 3 som skulle være tilbake på Sørlandet etter at Vegårshei-ulven falt, så man ingenting til. I andre deler av landet utenom Hedmark (dyr tilknyttet Finnskog-stammen) har det heller ikke vært mulig å påvise et eneste sikkert ulvespor på snø de to siste vintrene. Det er derfor åpenbart at tallene disse årene har vært altfor høye. En av de største indirekte trusler mot ulven kan derfor være bevisst eller ubevisst overestimering av bestanden.

Vintersporinger

Den viktigste metoden for å holde kontroll med forekomster av ulv, er ikke undersøkelser under barmarksesongen, men sporinger på snø i vinterhalvåret. Dette blir understreket av roviltjegere og forskere som har studert ulv til alle årstider. Fire av de personene som har arbeidet mest med ulv i Skandinavia skriver følgende:

Svein Myrberget (1969): «Av alle større nordiske pattedyr er det neppe noe som er så lett å bedømme når det gjelder bestandsstørrelse og vandringer, som ulven. Årsaken til dette er at den er meget fåtallig, noe som gir mulighet for relativt godt å holde rede på enkeltindivider og grupper. Arbeidet lettes også av at disse dyrene lever i det høynordiske miljø hvor marken er dekt av snø syv av årets måneder, noe som gir muligheter for nøyaktige og forholdsvis lettledede kontroller ved sporinger».

Petter Wabakken (1984): «Med den publisitet og det nettverk av lokalkontakter som er bygd opp rundt registrering av ulv i grensestraktene har jeg vanskelig for å tro at et par eller flokker i årevis skal være umulig å dokumentere på sporsnø. Det faktamaterialet vi derimot har fra vintersporinger viser at når vi har ulv i et område, får vi mange uavhengige meldinger, noe som viser at iallefall disse ulvene er relativt lette å oppdage på sporsnø».

Anders Bjärvall og Erik Isakson (1986): «En varg lämnar mycket spår efter sig – långa spårlopör och dramatiska slaktplatser – och vi har sett många exempel på hur lätt den blir upptäckt».

De siste årene har det i sommerhalvåret jevnlig kommet meldinger, også fra forskerhold, om både enkelt dyr, par, flokker og stammer av ulv i Norge (et utvalg vist i eget oppslag). Under de etterfølgende vintersesongene har det imidlertid ikke vært mulig å få bekreftet noen av disse påstandene under sporing på snø, noe som klart peker i retning av at disse meldingene ikke dreier seg om ulv. Derimot har man under vintersporinger påvist flere løshunder i angivelige ulveområder.

Problemet ulv – hund

Forveksling mellom to så like dyr som ulv og hund er stadig et problem, først og fremst i forbindelse med saueskader i sommerhalvåret. Også vinterstid kan det i første omgang være vanskelig å skille disse fra hverandre. Ved grundige feltkontroller med bl.a. lengre sporinger får man imidlertid som oftest klarhet i artstilhørigheten, og flere «ulvespor» har ved nærmere undersøkelser endt opp i hundehus. Ulvespor, derimot, leder til drepte byttedyr som f.eks. voksen elg.

Problemet med løshunder har i mange år vært og er fortsatt under-vurdert i Norge og Sverige. Dette har utvilsomt sammenheng med de statlige erstatningsordningene, som ikke inkluderer hundeskader.

I Norge regner man at det finnes ca. 280 000 hunder. Det er grunn til å anta at minst en promille av denne bestanden til enhver tid løper ute i norsk natur. Disse 280 løshundene er derfor et langt større problem for husdyr på beite enn de få individene av ulv som finnes hos oss.

Propaganda og motstand

Ulveskadene de siste årene har ligget på promiller av de totale tapsårsakene innen sauenæringen. All publisitet omkring rovdyrskadene sammenlignet med den beskjedne omtale som knytter seg til de øvrige tapsårsakene, avslører et irrasjonelt reaksjonsmønster i samfunnet. Den gamle ulvefrykten blir hele tiden bevisst utnyttet av motstanderne, noe som slår godt an i pressen og deler av befolkningen. Ukritiske journalister har derfor mye av ansvaret for det usaklige og oppiskete rovdyrhysteriet som ulven må lide for. Blir det funnet en ulvetatt elg eller et rådyr, to av de viktigste byttedyrene for arten, blir det store oppslag i avisene. At skolebarna i Øst-Hedmark som har fått bevilget skoleskyss pga. ulven, står på skogsvannene og pilker etter skoletid, er ikke nyhetsmeldingene særlig interesserte i. I norske aviser fikk vi heller aldri lese om småbrukerfamilien i det lille lokalsamfunnet i Värmland som ble mobbet så mye at de måtte selge både husdyr, gård og grunn og flytte fra bygda. Årsaken var at de forsvarte ulven til tross for at den hadde skadet en av sauene deres.

Rovdyrhetsen har forøvrig klare paralleller med et av vår kulturs største problemer, rasehatet. Ulvens utseende, atferd og næringsvalg er for mange lite tiltalende, og avstedkommer angst og aggresjon.

Klappjakten på ulven viser seg i alt fra utlegging av arsenikkforgiftete åter og tjuvjakt til organisert motstandsarbeid. I de sørlige grensetraktene er det de siste årene dannet tre foreninger mot ulv. Den norske kamuflerer seg bak Øst-Hedmark vilt- og miljøforening, men dens virksomhet har stort sett vært arbeid for utryddelse av ulven.

Politiske vedtak og oppfølging

Når man sammenligner den eksisterende motstanden i befolkningen og de tendensiøse oppslagene i pressen med de politiske vedtak som er fattet i tilknytning til rovdyr, er det åpenbart at det allikevel er svært mange som er positive til disse dyrene. I Norge og Sverige er det bred politisk enighet om å ta vare på ulven, noe både Stortinget og Riksdagen enstemmig har vedtatt. Begge land har gjennom Bernkonvensjonen internasjonalt forpliktet seg til å gi arten en streng beskyttelse. I tillegg har begge regjeringer vedtatt å sikre levedyktige bestander av ulv.

I løpet av de siste årene er det periodevis avsatt offentlige midler til forskning og registrering av ulv i Norge. Dette dreier seg om små beløp, og mye av f.eks. feltarbeidet i tilknytning til Finnskog-dyrene har vært utført av privatpersoner eller ideelle organisasjoner. Man kan derfor ikke si at forvaltningsmyndighetene har foretatt seg nok for å følge opp de politiske vedtak.

Hva er så lærdommen av de siste 20 års hendelser? I denne perioden har arten bare såvidt klart å overleve i Norge og Sverige. Dersom ulvens framtid skal sikres hos oss må de ansvarlige myndigheter i årene som kommer sørge for økt registrerings- og forskningsinnsats og forsvarlig overvåking for å kontrollere at fredningsbestemmelsene blir overholdt. Politikerne har gjort sitt, nå er det opp til forvalterne å følge skikkelig opp i årene som kommer. Den siste tiden er det imidlertid gitt signaler om et utvidet samarbeide om forvaltning av ulv i Norge og Sverige. Det er derfor viktig at det avsettes betydelige midler for å gjenopprette og sikre grunnlaget for en levedyktig bestand, noe begge land også har en klar moralsk forpliktelse til.

Et viktig punkt å komme til enighet om er den såkalte nødvergeretten. I Sverige kan man felle et fre-



Wiltneimnd-formann Lars Saga og kona feirer Vegårdshei-ulvens fall ved å sprute champagne over «beistet» 11.1.1984 – lovlig skutt. (Foto: Sigmund Kydland).



«Så her glad kan man bli av å få skjuta en av Skandinaviens fåtallige vargar» (Värmland Museums Årbok 1986). Skåne-vargen skutt i Halland 12.9.1984. (Foto: Reidar Holmén).



Den svenske ulvesporeneren Jan Wirtberg betrakter oppgitt den gamle ulvetispen skutt i kjerneområdet i Värmland 29.7.1985. (Foto: K.-E. Dixner).



Den mishandlete ulven funnet nær Bograngen 24.12.1985. (Foto: Christer Bergqvist).



Den bildrepte ulven i Värmland 21.3.1986. (Foto: K.-E. Dixner).

Den viktigste metoden for å holde kontroll med ulv i et område er ikke undersøkelser i barmarksongen, men sporinger på snø i vinterhalvåret. Det er derfor tankevekkende at antall presseoppslag med påstander om ulveforekomster de siste årene har økt når sporsnøen er borte, og det blir langt vanskeligere å dokumentere artens tilstedeværelse. Her er et lite utvalg med avisutklipp.

Fire ulver jaget elger

Aftenposten
Aftenposten, Tirsdag 16. august 1983.

Gjøvik, 16. august. (Aftenpostens korrespondent) To svenske turister, begge erfarne jegere, observerte fire ulver som jaget to elger på Ringsakerfjellet

- Fast ulvestamme påvist i Trysil

Oyvind Bank

— Endelig. Etter tre år foreligger nå beviset for at det er et fast ulvepar som holder til i Torberget-området. Det manglende mellomledet som slår fast en gang for alle at det var ulver som herjet i Rysjølia sommeren 1982, og som drepte over 100 sauer i det området. Tidligere må jeg innromme at det har vært rom for tvil. Den tvilen er det ikke lenger grunn til å ha.

Det er universitetslektor Ivar Myrnesud som sier dette til HamarArbeiderblad. Beviset har han fått, skriver i en plastpose. Det er en lite avtrykk av en pose.

Gjøvingsposten
21.11.1984

Nei til jakt på ulv i Ringsaker!

RINGSAKER: Direktoratet for villt og terrestrisk vilt har avslått en søknad fra Ringsaker Sauerlag og Ringsaker Sauerlagsselskap om tillatelse til å jakte ulv i Ringsaker-området.

De to saksøgende partene har søkt om tillatelse til å jakte ulv i Ringsaker-området. Dette området nå er et naturreservat.

— Vi kan ikke se et utgangspunkt i Ringsaker-området som et område hvor det finnes ulv, sier direktoratet. Erfaringene fra tidligere undersøkelser der, hvor ulv har blitt drept, viser at det er et område hvor det finnes ulv.

JAKT & FISKE NR. 8 1983

Ulven trives i Trysil

Gjøvingsposten
4.1.1983

Trondheim (NTB): For første gang siden ulven ble fredet i Norge for 11 år siden, er det påvist at den har formert seg her i landet. Det skjedde i Trysil i vår, og direktør Helge Vikan i Direktoratet for villt og ferskvannsfisk sier i et nyttårsintervju med NTB at nå synes klart at vi har fått en ulvestamme i grensaktene mot Sverige.

Ulveflokk i SOGN?

Morgenposten, Onsdag 13. juni 1984

— Mange av de meldinger vi har fått de siste månedene viser på at vi har med unge dyr å gjøre. Tidligere var ulven i Norge...



Terje Rønnes

Ulv observeres flere ganger daglig i Norge

TERJE RØNNES

Meldinger om ulveobservasjoner kommer nå daglig inn til rovsviltforskerne ved Direktoratet for villt og ferskvannsfisk i Trondheim. Så mange meldinger er kommet de siste månedene at forskerne nå ikke lenger ønsker uttale seg om bestanden av ulv i Norge.

terson vi på sommeren ikke kan sammenligne spor. Det er imidlertid kommet meldinger om ulv i de andre kanten av landet. Senest tirsdag morgen ble et dyr observert av en person på Nergens i Heilingsdal. I løpet av våren er det dessuten innlagt flere observasjoner fra Lillehammer-trakten og fra nordre deler av Hardangerfjella.

— Mange av de meldinger vi har fått de siste månedene viser på at vi har med unge dyr å gjøre. Tidligere var ulven i Norge...



Forsker Ole Jakob Sørensen

Tre ulver til

HILDE HARBO

— Vi er sikre på at det har vært fire ulver på Sørlandet. En er nå skutt i Vegårshei, det vil si at det finnes én igjen der, foruten to i traktene rundt Lillesand og nordover. At det fremdeles finnes tre ulver på Sørlandet, kan vi dokumentere gjennom slike meldinger om observasjoner, sporing og urinprover, sier forsker Ole Jakob Sørensen ved Direktoratet for villt og

net har vi god grunn til å tro at de aller fleste er tatt av ulv, selv om noen selvaug kan være påkjørt eller tatt av rev eller løshunder. Disse saueue ble i et terreng som er så ulendt at det er ille tenkningen å skyte på stor tvevaktning. Det at tapstallet for sau i Vegårshei er tredoblet de siste årene i forhold til tidligere år er også et tegn på at ulven har en stor del av skylden, sier Sørensen. Han presiserer at det store antall drepte sauer ikke be-

det rovdyr under angrep på tamdyr dersom det først har angrepet, skadet eller drept et. I Norge kan man felle et fredet rovdyr dersom det er fare for angrep på bufe eller tamrein. Et tankekors er i begge tilfeller at man kan avlive f.eks. en nasjons siste ulvepar dersom de angriper et par sauer. Ville naturvernet akseptert en lov som hadde gitt en dueeier adgang til å skyte Skandinavias siste hekkende vandrefalkpar idet de jaktet på noen tamduer?

Landsplanen

I 1986 la en arbeidsgruppe med representanter fra det nye Direktoratet for Naturforvaltning, Miljødepartementet og Landbruksdepartementet fram et forslag til en landsplan for forvaltning av våre tre fredete store rovdyr. For ulvens vedkommende er det foreslått at man i samarbeid med svenske myndigheter legger opp til en felles forvaltningsplan i et sikringsområde Hedmark/Østfold/Värmland. Utvalget tenker seg at inntil 3 familiegupper kan leve i dette området. Det er foreslått at arten fortsatt bør være fredet i hele landet, men at man bør unngå at den reproducerer seg utenfor sikringsområdet.

Selv om de fleste er inneforstått med de betydelige skader ulven kan forårsake i områder med tamreindrift og stort sauehold, er det etter manges mening et markert tilbakeskritt å innskrenke artens reproduksjonsområde til kun et par grensefylker. Det er ikke utenkelig at ulven kan bli mer eller mindre

borte i Hedmark, for siden å slå seg ned i f.eks. Trøndelag. I et slikt tilfelle ville vi med en sådan plan bryte både nasjonale vedtak (inkl. Viltloven) og internasjonale avtaler vi har forpliktet oss til å holde. Vi skal også huske på at en familieguppe ikke nødvendigvis forårsaker større skader enn omstreifende enkeltdyr. Det er forøvrig ikke kjent hva som er minimumsstørrelsen på en levedyktig ulvestamme. Det er i det hele tatt så mange ukjente faktorer knyttet til denne arten, at det vil være uforsvarlig å legge seg på en så restriktiv forvaltning. Vi bør derfor etterstrebe å bygge opp og sikre en levedyktig stamme der ulven selv finner seg til rette, og søke å løse problemene på en tilfredsstillende måte etter hvert som de dukker opp.

Framtiden for ulven i Skandinavia

Etter flere år med totalfredning er ulven fortsatt direkte truet i Skandinavia. En stor andel av de få dyrene som har hatt tilhold i de to land i løpet av denne perioden er blitt drept, de fleste ulovlig, men noen også med myndighetenes tilatelse. Den nedslående behandlingen av en art på randen av utryddelse i to av verdens mest velstående nasjoner, har vakt oppsikt ute i verden. Særlig fordi vi støtter opp om bevaring av truede rovdyr i andre land, der leveområdene for disse dyrene er langt mer innskrenket.

Den innbitte ulvemotstanden, særlig blant den eldre del av befolkningen, sitter fastspikret, og sli-

ke holdninger er vanskelige å endre. Jeg tror derfor at dagens rovdyrhatende generasjon må dø ut før vi kan se en vesentlig endring på disse problemene.

Et dystert perspektiv gjelder meldingene om et gjerde som russerne nå bygger like inntil grensen til Finland. Dette slipper ingen større pattedyr igjennom. Om dette fullføres mot sør, vil den fennoskandiske ulvestammen bli mer eller mindre isolert i framtiden. Ulvens eksistens i Skandinavia vil også i årene som kommer være avhengig av innvandring fra Sovjetunionen og Finland. Det er derfor overmåte viktig at Norge og Sverige nå etablerer samarbeid om ulv med forvaltningsmyndighetene i disse landene.

Det er ingen grunn til å se spesielt optimistisk på artens framtid i Skandinavia dersom ikke forvaltningen fullt ut følger opp de politiske vedtak. Ulvens situasjon hos oss er fortsatt katastrofal, og hendelsene etter fredningen forstemmende. Det er høyst usikkert hvordan det vil gå med de få gjenstående dyrene. Hvis vi skulle være så heldige at vi fikk et nytt reproduserende ulvepar, og forvaltningen ikke er sitt ansvar bevisst, er tiden kommet da uavhengige naturverngrupper selv bør vurdere å gå inn med et organisert oppsyn. Uansett, hvis Norge og Sverige som nasjoner også i årene som kommer ikke klarer å ta skikkelig hånd om noen få individer av denne arten, fortjener vi heller ikke det privilegium det er å ha ulv.

Lønnsomt å rope ulv

Hvis bufe blir skadet av en løshund, må hundens identitet dokumenteres før erstatning kan gis. Rovdyrskader trenger bare å «sannsynliggjøres» og de gir i tillegg en høyere erstatningssum.

Skadespørsmålet har stått sentralt i diskusjonen om store rovdyr i Norge. Det var dette, og ikke vernemotivet som lå til grunn for å utarbeide en forvaltningsplan for bjørn, jerv og ulv.

I forslaget til en slik plan, har utbetalinger av erstatninger fått en forholdsvis bred plass, og politikerne er raskt frempå og viser til «økte kostnader» som argument mot en «stadig voksende» rovdyrbestand. Et klart eksempel på dette var stortingsmann Inge Stalviks uttalelser i Nationen, den 25/10-86, der han stiller likhetstegn mellom økte erstatningskrav og økende rovdyrbestand. Det kan derfor være aktuelt å se litt på holdbarheten av dette argument.

Valg av byttedyr

I debatten omkring rovdyrene, legges det ofte ensidig vekt på økte rovdyrbestander som årsak til økte rovdyrskader på husdyr.

Det er imidlertid mange forhold som spiller inn ved rovdyrs valg av byttedyr, men i utgangspunktet må man forutsette at antall møter mellom rovdyr og aktuell byttedyrart har en sentral betydning.

Det er her verdt å merke seg at omfanget av rovdyrskader på en bestemt art ikke nødvendigvis er proporsjonal med tettheten av vedkommende art, men kan akselerere i forhold til eventuell bestandsøkning. Dette har sin forklaring i at øket tilgang (spesielt på lettfanget bytte) fører til at flere rovdyrindivider venner seg til vedkommende bytte, og at rovdyrene da retter en større del av sin oppmerksomhet mot denne bestemte art.

I følge Statistisk årbok for 1985, har sauetallet i Norge steget over en lang periode. Bare i tiårs-perioden 1969 – 1979 har det blitt 124 731 flere vinterforede dyr. Denne utviklingen ser ut til å ha fortsatt utover i 1980-årene.

Erstatningsregler

De erstatningsbeløp som utbetales for sau drept av fredede rovdyr er følgende: Som grunnbeløp settes

en sum tilsvarende normal slakteverdi for henholdsvis voksen sau og lam. (Beløpet justeres hvert år etter forslag fra Landbruksøkonomisk institutt.) Oppå denne verdi beregnes for voksen sau, 50% livdyrverdi, og på denne sum ytterligere 50% for «tort og svie» (ekstra-



arbeid m.v.). For lam tillegges 50% for «tort og svie».

Erstatninger utbetales altså med fra 150% til 225% av dyrets antatte slakteverdi.

Det stilles ingen krav om kontroll av antall dyr som slippes på utmarksbeite, deres helsetilstand og alder ved slipp, eller hvor mange dyr som tas inn om høsten.

Det kreves ikke dokumentasjon på rovdyrskade for det enkelte dyr som savnes, men det er tilstrekkelig at det «sannsynliggjøres» at det er rovdyr som har forvoldt skade.

Utbetalinger skal heftes til bestemt rovdyrart, selv om utbetalingen skjer etter «sannsynlig» rovdyrskade.

Jordstyre og Viltneimnd i vedkommende kommune skal ha hatt anledning til å uttale seg om erstatningssøkandene.

Forveksling og forkludring

Det forsvinner 80 000 til 100 000 sauer på utmarksbeite hvert år i

Norge. Det tilsier at det må ligge et meget stort antall sauekadavre i utmarka, – dyr som er døde av andre årsaker enn de 4000 til 5000 dyr man regner med at fredede rovdyr dreper årlig. Slike kadavre ligger ikke lenge før åtseletere setter sitt preg på dyreskrotten, noe som ofte forveksles med rovdyrskade (se bl.a. Elgmørk og Tjørve, Fauna 39, 1986).

I andre tilfeller blir bildet av dødsårsak forkludret, slik at tvil vil «sannsynliggjøres» rovdyrskade. I mange tilfeller er det meget vanskelig å avgjøre hvilken rovdyrart som har vært på ferde, selv om skadebildet er ferskt. Til eksempel

er draps- og spise-mønsteret hos hund og ulv ofte helt identiske.

Løshundplagen

Ved innføring av ny viltlov i 1981, ble den såkalte «hundemordparagrafen» i Jaktloven av 1951, opphevet. Det gav meningmann en følelse av at båndtvangen ikke lenger ble håndhevet så restriktivt som før. Sammen med en økende turisttrafikk, har dette ført til økning i løshundplagen. Som eksempler kan nevnes at forfatteren registrerte i alt 54 løse og mer eller mindre uforsvarlig «fulgte» hunder under sine bilturer rundt om på Østlandet, i båndtvangs- og beitetiden sommeren 1984. Observasjonene ble i alt vesentlig gjort langs fjell- og skogsbilveger – altså i beiteområder.

I et beiteområde på Østlandet hvor det beiter ca. 6000 sauer, har en oppsynsmann gjennom de to siste beitesesongene registrert i alt 30 løshunder.

Voksen sau drept av schäferhund. Ved avflåing viste det seg at bittene var konsentrert til lår, korsrygg og hals. (Ringsaker 1985. Foto: P. Granberg.)

Tekst og foto: Paul Granberg

Under jakten på den bortkomme trekkhunden «Jazz» i Eidskog sist sommer, ble det observert 14 løshunder, hvorav 3 ble skutt. Samtidig ble det funnet et stort antall hundredrepte sauer, mens man i en nabokommune nesten utelukkende har rapportert rovdrepte dyr!

Bjørneskader i 70 kommuner?

For å ha håp om erstatning for sau drept av hund, er det ikke nok å bevise at det er hund som har gjort skade. Man må også unne dokumentere hvilket individ som har gjort skaden.

Ingen andre erstatningsformer for tap av bufe på beite, gir tilnærmedesvis så høye erstatningsbeløp som de man får for rovdyrskader. Man kan undres hva som betinger en slik forskjell, spesielt at leting (ekstraarbeid) etter 4–5000 rovdrepte dyr skal falle økonomisk tyngre, enn leting etter ca. 80–90 000 dyr som forsvinner av andre årsaker.

Under enhver omstendighet virker helhetssituasjonen slik at det blir meget attraktivt for enhver eier av beitedyr, å få «sansynliggjort» forekomst av fredede rovdyr i hans beiteområde. Det er derfor ikke til å undres over at av 74 kommuner som søkte erstatninger for bjørneskader i årene 1978 til 1982, var det bare 25 (33,8%) som kunne påvise slike skader, mens 45 kommuner (60,8%) fikk utbetalt erstatninger etter «sansynlighetsprinsippet». Bare 4 kommuner fikk sine søknader avslått (Viltrapport 31 fra DN).

Økt kunnskap betyr ikke økt bestand

Erstatninger for rovdyrskader er en forholdsvis ny ordning, som ble innført etter at enkelte rovdyrarter ble totalfredet i 1970-årene. De senere år har Direktoratet for Naturforvaltning v/Viltforskningen, drevet et intenst opplysningsarbeid for å få inn opplysninger med tanke på en kartlegging av forekomsten av store rovdyr i Norge. Dette har medført at kjennskapen til såvel forekomsten av store rovdyr som erstatningsform og utbetalingsvilkår har økt kraftig de senere år. Dermed er det også lett å forklare den økningen man har fått i krav om rovdyrskade-erstatninger. Men ut fra disse krav å trekke noen som helst slutning om utviklingen i rovdyrbestandene, blir en meget tvilsom vitenskap.

Hvorfor verne våre rovdyr?

Hvilke motiver ligger til grunn for vern av de store rovdirene og artsmangfoldet i sin alminnelighet?

**Tekst:
Atle Haga**

Det første motivet er det økologiske. Vår kunnskap om naturen, plante- og dyrelivet har lært oss at hver art har bestemte funksjoner, som sammen sikrer at naturens kretsløp og økosystemene fungerer. Tradisjonelt har rovdirene hatt en viktig økologisk funksjon ved sin posisjon øverst på næringspyramiden. Rovdyrene tar de byttedyrene som er lettest tilgjengelig, og dette vil i mange tilfelle bety syke og svake dyr. Rovdyrenes funksjon som «sunnhetsvesen» og som medvirkende faktor til å sikre overlevelsen til kun de sterkeste blant byttedyrene, er derfor reell. I mange viltbestander har imidlertid mennesket i dag overtatt rovdirenes rolle som beskatter og bestandsregulerer, dog uten å ivareta samme positive utvelgelse.

2. Det andre motivet er det ressursmessige. Tradisjonelt har rovdirene hatt en viss betydning som leverandør av både pels og kjøtt. Disse funksjonene vil neppe få betydning i Norge igjen. Men at rovdirene og deres genmateriale kan få betydning i medisinsk- og annen forskning i framtiden kan ikke utelukkes.

En av de mest foruroligende trekk i dagens utvikling er den økende utryddelsen av jordens genetiske ressurser, dvs ulike arter og raser av planter og dyr. Enkelte beregninger tyder på at omkring 1 mill. arter kan bli utryddet fram mot år 2000. Utryddelsestempoet er dessuten økende, og kan omkring år 2000 kanskje ligge på omkring 100 arter i døgnet om den nåværende utvikling fortsetter. For verdens økologiske systemer, menneskehetens ernæringsmuligheter

og for næringslivet, ikke minst den medisinske og farmasøytiske industrien, er dette en tragedie av dimensjoner.

3. Det tredje motivet er det etiske og kulturelle. Mennesket har ingen rett til å utrydde de arter som har levd og fortsatt lever sammen med oss på jorden, og som evolusjonen har frembrakt gjennom millioner av år. Artene utgjør dessuten av viktig del av vår kulturarv. Her skiller kanskje rovdirene seg ut, for knapt noen andre arter er vel omtalt så meget i skjønnlitteratur, historiske skrifter og mytologi.

4. Det fjerde motivet er det etiske og opplevelsesmessige. En variert natur med et rikt dyreliv får stadig større betydning som rekreasjonskilde, som mennesket søker atspredelse i og henter kraft ut av. Rovdyrene hører også her til de mest interessante artene. Ikke bare det å få et glimt av disse artene i sitt rette miljø, har betydning. For mange mennesker er det også av stor verdi å vite at artene fortsatt eksisterer innenfor landets grenser. Særlig gjelder dette om artene finnes i områder hvor disse menneskene ferdes.

La oss avslutningsvis stille spørsmålet: Klarer vi oss uten de store rovdirene? Kynisk sett gjør vi selvfølgelig det. En slik vurdering er imidlertid ikke bare kynisk – den er også naiv. For om vi utrydder de store rovdirene, hva blir da den neste arten mennesket, eller Ola Nordmann, kan klare seg uten? Hva blir den neste arten vi skal frarøve våre barn mulighetene for å oppleve og nyttiggjøre? Hva med rev, gaupe og mår som også er rovdyr? Hva med kråke- og måkefugler? Og hva med . . .



Elvevern av pur glede

Av Erik
Solheim

KRAFT heiter ei bok om Breheimen, men det dreiar seg ikkje om utbygd kraft, om dei evindelge kilowattimane. Bergensaren Svein Nord har laga ei bok om «de lange elvene» som er undertittelen, og det handlar om den frie naturen, dei frie elvane i Breheimen, «urgamle veier som smyger granitten. . . en droning på vei mot havet. . .».

Uttrykksformen i «Kraft» er først og fremst bilda, ei samling fargefotografi som inneheld noko av det vakraste eg har sett på trykk. Motiva spanner frå store utsyn over fjordfjella til nærsyn på grønne lier med djupe arr etter snøfönnene som har flerra bjørkeskogen. Og vatnet er med – i alle sine fargar og formasjonar.

«Kraft» er ei bok av poesi, med korte, lyriske tekstar attåt bilda. Boka formidlar ei intens oppleving av naturen, av «de lange elvene» og må for dei fleste arte seg som ein forsvarstale, men er altså eit innlegg av pur og usensurert glede. Boka er like fri for problemstillingar som naturen sjølv.

Bilde av natur kan aldri erstatte natur, men dei kan kanskje vere ein invitasjon og vegvisar eit stykke nærare naturen. Bildesamlinga i «Kraft» er ei rad slike vegvisarar,

som på langt nær syner alt, men som peikar på ein del av det vesentlege i eit subjektivt og sant uttrykk for heimen med dei lange elvane. Her er tindar som kan verke tilgjengelege berre i fantasien, og som dermed er kjelde til glede livet ut. Men her er òg grønne sletter i skogen langs elva der «Strømmen av farver synker inn i gressets gull».

Svein Nord har framstilt sine verner – Bødalselva, Erdalselva, Sunndøla, Hjelledøla og Glomsdøla – på ein heilt annan måte enn Statskraftverka og NVE har gjort det i sine dokument, endå det er snakk om den same naturen. Det er to typar oppfatningar, to verdsbilde, som eksisterer kvar for seg på same tid. Det er parallellen til aust og vest hos Rudyard Kipling, og det er neppe meir sannsynleg at dei to oppfatningane av Breheimen nokonsinne vil møtast.

Men «Kraft» er ein publikasjon som Olje- og energidepartementet burde ta inn i den kommande Stortingsproposisjonen om utbyggingplanane for Stryn – for at saka kan bli så opplyst som mogeleg. Det er rart med det, poetiske fotografi kan seie noko som tabellar og datagrafikk ikkje kan.

Svein Nord:
KRAFT de lange elvene
Nord 4, Bergen, 1986

THORE HANSEN:



Klart det skjer

at man vandrer langs en øde strand, uten egentlig noe mål for utflukten. Man bare går der. Går eller sitter. . . og stirrer utover havet. Betrakter bølgene som med hvite kniplingsrygger ruller mot sitt endelikt. . . blir knust mot myke svaberg. . . og etterfulgt av nye bølger. . .

Det er mens man sitter slik, at man oppdager noe bukter seg opp på stranden. Noe lite grått noe. En liten fisk med store forbausede øyne på stilker.

Det der har skjedd før, tenker man opprømt. En gang for millioner av år tilbake, den gang livet på land fikk sin første representant.

Og nå blir det forsøkt igjen. Av en som vil forsøke noe nytt og som ikke vet at det er svært lite som er nytt under solen.

Den kommer seg fri fra bølgene. . . Ligger pesende med hevet hode over utspilte finner. Slår med halen og er ennå noen centimeter lengere vekk fra der den hører hjemme.

Øynene beveger seg hit og dit, fylt av forundring og fryd over å være en foregangsfisk.

Ikke vet jeg hva den tenker. . . Hva slags framtidvisjoner som bor der inne i den lille fiskehjernen. Men et eller annet høyverdig motiv må den vel ha. Man forlater vel ikke havet slik uten videre?

Eller gjør man det?

Kanskje tilhører den den type fisk som mener det er samme hva som skjer, bare det skjer noe nytt. Noe som kan fortrylle i det minste en selv.

Men i neste øyeblikk forstår jeg at den ikke tilhører denne ansvarsløse sorten. Den har nemlig fått øye på undertegnede. Ser på meg med stigende forbauselse. . . som går over i svak uro. . . for så å ende i mørk tristhet.

Jeg kan tydelig lese i øynene dens at en visshet har oppstått. Den har fått et hint om hva den kan ende som.

Blikket dens forflytter seg mot grønne gressvolder der sandstranden slutter. . . Og så tilbake til meg igjen.

Så blunker den resignert, vrir med mye strev den lille kroppen 180 grader rundt. . . og kryper hjem igjen. . . Til havet.

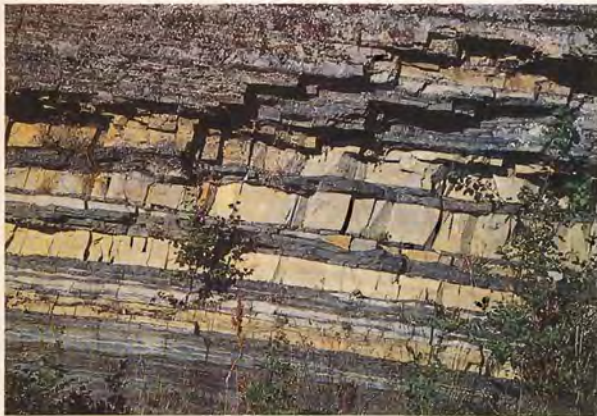


Kontakt med fortiden

*Noen av menneskets
eldste spørsmål dreier
seg om vår egen opprin-
nelse, om jordas historie
og livets begynnelse.*

*Det er en
grunnfestet
trang i oss til
å finne ut av
våre dypste
røtter.*

I dag vet vi at svarene på disse spørsmålene ligger i naturen selv. Fossilene vitner om fjerne tiders livsformer, som ofte virker fremmede og eiendommelige for oss. Noen av dem kaster lys over vår egen opprinnelse. Lagdelte bergarter viser at ulike fossiler følger etter hverandre i faste mønstre. Vi kan skritt for skritt følge hvordan livet har endret seg. Enkelte radioaktive bergarter ligger som innebyggete klokker i fjellet og gir beskjed om steinenes virkelige alder. De ville gjetningers tid er forbi. I dag kan vi holde et fossil i hånden og samtidig vite dets virkelige alder.



Lagdelt bergarter viser at ulike fossiler følger etter hverandre i faste mønstre.

Hvem kan forestille seg fem milliarder år? Så lenge har jorden gått i sin bane – først glødende varm og livløs. For tre eller kanskje fire milliarder år siden oppstod de første spirer av liv. Så fulgte store hav av tid, mens nye livsformer oppstod og ble avløst av andre. Arter fremstod og døde ut gang på gang, men livets tråd røk ikke. Livsformene ble stadig mere varierte og fullkomne, og etter hvert tok den langsomme innvandringen av landjorden til. Kvasstfinnerfisker, amfibier, flygeøgler, de første fuglene, de voldsomme dinosaurene, de første blomsterplantene, de første sommerfuglene. Men ennå var det lenge igjen til mennesket skulle komme.

Neste hele tiden har jordkloden vært uten mennesker. Og den tid vi har vandret omkring på jorden er bare å regne som et nålestikk av tid når vi ser det hele i lys av livets historie. Tre millioner år har vi kanskje vært her. Dinosaurene hersket på den samme kloden i nesten hundre millioner år.

La oss vandre gradvis tilbake i tiden ved å gå ut i naturen. La oss se om vi finner holdepunkter som gir oss kontakt med fortiden. Er det mulig å lese seg inn i menneskets tidlige historie? Er det mulig å fornemme livets utfoldelse flere hundre millioner år tilbake?

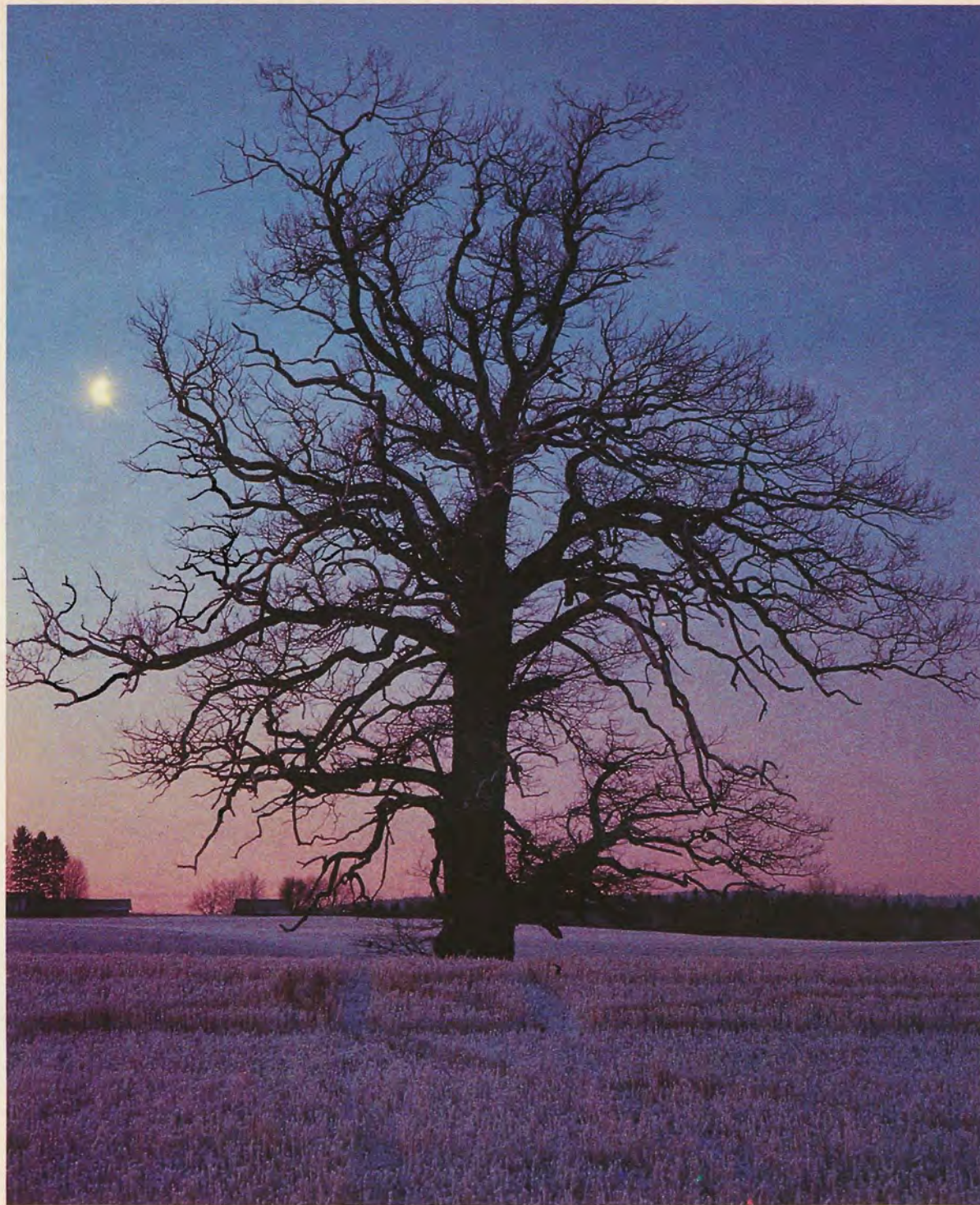
Har du sittet under en tusen år gammel eik? Mens stammen ennå var slank og ung, bandt kanskje en viking hesten sin i den. Eller et reisefølge fant ly under den digre kronen for fem hundre år siden. Søker vi til gammel barskog, kommer vi inn i det miljøet som mange av våre forfedre måtte lære å livberge seg i. Slik var den urørte skogen som mange av de første bu-reiserne møtte. Skogen skulle gi dem alt: Støkker til hus, brensel til grua, jord til matkornet, beite for husdyra, vilt og fisk, og drikkevann til folk og dyr. Tenk at du står der med øksa i hånden og skal starte. De måtte være friske og sterke folk. De lærte etter hvert hva skogen hadde å gi til årets ulike tider. I dag er bare rester av denne kunnskapen tilbake. Går vi opp på snaufjellet, kan vi finne digre steinblokker i terrenget, av og til øverst på åsryggene. Voldsomme krefter må ha brakt dem dit. De vitner om fjellenes lange historie, om den gang isen lå over det hele og skjov med seg sand, grus og hele stykker av fjell. Dit, og ikke lenger, ble blokken skjøvet fram. Da ble klimaet mildere, og bretungene smeltet

langsomt tilbake. Også morenene, voldsomme hauger og åsrygger av løsmasser, ligger igjen og forteller om urkrefter som har stillet. Går vi ennå høyere opp, møter vi til slutt en blå vegg av hard is. Ennå ligger det igjen en rest av den voldsomme breen. Nå kan vi stå inntil den og virkelig se islandskapet videre innover. Og vi ser flyttblokker som akkurat er i ferd med å smelte ut. Som er i ferd med å legge seg til ro.

Er vi heldige, kan vi komme over dyregraver på fjellet, hvor steinaldermannen fanget sin villrein. Vi kan se stein på stein som han har lagt opp, sirlig og systematisk. Vi kan forestille oss at han står der i gropen og bygger, med skinn-dekket kropp og uryddig hår.

En av de mest eiendommelige naturopplevelsene er å søke enda mye lenger tilbake i tiden, – lenge, lenge før mennesket oppstod. Jeg sitter på kne og vender på rødbrune steiner. Fjellet foran meg er løst og består av finkornet sandstein. Med hendene eller en hammer kan jeg få løs biter, som jeg gransker nøye. Mange av steinene har uregelmessige ganger i seg, ofte fylt av lysere materialer. Det er som om marker har gravet seg fram i en løssandbunn. Og jeg vet at dette også er selve forklaringen. Her sitter jeg og plukker i urgammel havbunn. Jeg kan forestille meg en grunn, sandaktig vik, kanskje ved munningen av en elv. Noen få meter over hodet mitt rullet urhavets bølger inn mot stranden. Der inne hadde de første landplantene funnet rotfeste i et magert jordsmonn. Ellers var det meste av landjorden gold og livløs ennå.

For et yrende liv som må ha utfoldet seg i dette urhavet! Jeg finner avtrykk etter skjell i alle størrelser og former. Det er ikke egentlige muslinger med høyre- og venstrehalvdeler, slik som nåtidens skjell. Det er brachiopoder, som hadde rygg- og bukkskjell. Mange detaljer er synlige, ofte fine striper eller rekker av små porer i overflaten. Mye av sjøbunnen var tydeligvis dekket



Har du sittet under en tusen år gammel eik? Mens stammen ennå var slank og ung, bandt kanskje en viking hesten sin i den.

av koraller allerede den gangen. Jeg kjenner igjen kjedekorallene, men også mange andre typer som jeg ikke vet navnet på. Stadig støter jeg på lange, blyanttykke sylindre, som synes å ha skrujenger hele veien. Det er stilkene til sjøanemonene, en slags sjøstjerne på stilk. Utrolig nok lever sjøanemoner ennå i havet, men nå er det en stor sjeldenhet å komme over dem.

Så er jeg heldig. Jeg oppdager plutselig et nesten fullstendig eksemplar av en trilobitt, utrolig godt bevart. Hvert kroppsledd med beina er nydelig avtegnet. Jeg tar fram lupen og ser nøyere på den. Da kommer enda flere detaljer fram. I den finkornete steinen

fremtrer små rynker og ruheter i overflaten. Jeg setter lupen på de to store øynene foran på dyret og blir overveldet: De er så godt bevart at jeg kan telle fasettene i hvert øye. Til og med den sekskantede formen på hver fasett kan skimtes.

Her sitter jeg med en velbevart trilobitt i hånden, et nydelig dyr som for lengst er dødd ut. Mellom alle korallene, svaiende sjøliljer og halvt nedgravde brachiopoder karter den seg fram langs bunnen eller tok små svømmeturer. Like intenst levende som noen dyreart fra vår tid.

Ingen avbildning eller avstøpning kan gi en slik følelse av kontakt med fortiden, som selv å lete fram en trilobitt og se den ligge der

i hånden. Det er et tidsrom på over fire hundre millioner år mellom oss to. Men jeg ser for meg det miljøet du levet i, og jeg aner hvordan du sparket deg fram i det lunkne vannet, eller lå og hvilte mellom korallene. Jeg aner noe av det som var din hverdag.

I dette silurhavet var de første fiskene så vidt begynt å utvikle seg. Men etter hvert som fiskene blir vanligere, vil trilobittene dø ut. Det er ennå lenge, lenge til landjorden får sine første amfibier, og enda lengre til de første dinosaurene kommer til å trampe omkring. Og mennesket? Vent. Det er så uendelig lenge til. – Over fire hundre millioner år.

Tekst:
Sigmund
Hågvar
Foto: Svein
Grønvold

Vernet av det siste

«Man skal alltid være forsiktig med å ødelegge «det siste» når det representerer noe godt eller verdifullt, og et stort ansvar hviler på den som gjør det».

Disse orde-

ne fra en av våre veteraner innen naturvernet – æresmedlem Nils Borchgrevink – er i dag mer gyldig enn noensinne. Snart er det nemlig ikke noe «det siste» igjen! Så det haster med å berge restene av vår stadig mere utplyndrede natur.

Den første landsplanen for nasjonalparker ble lagt fram i 1964. Planen var et meget viktig ledd i vernearbeidet her til lands, og til i dag er 15 nasjonalparker opprettet – fra Stabbursdalen i nord til Hardangervidda i sør.

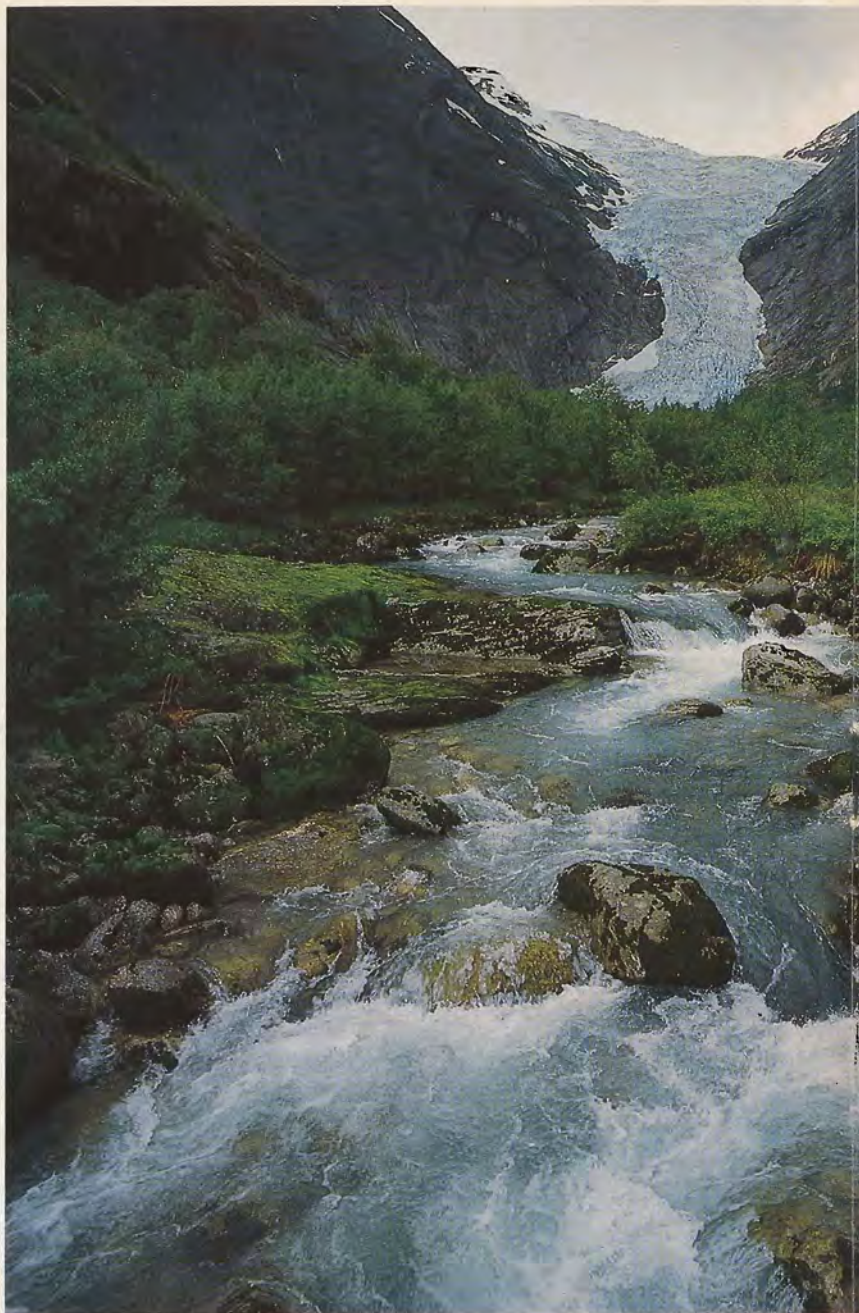
Men denne landsplanen hadde sine store svakheter, og de nåværende nasjonalparker består i stor utstrekning av fjellområder. Dette som følge av at parkene ble opprettet på statsgrunn, og at det er i fjellområdene at staten i første rekke er grunneier.

Bakgrunn og utredning

Etter hvert ble det imidlertid klart at skulle man få berget et mere *representativt utvalg* av norsk natur, begynte det å haste – slitasjen på og presset mot naturen var sterkt økende.

I utredningen «Naturvern i Norge» (1980) ble det derfor sagt at det i årene framover burde legges økt vekt på å sikre en større del av norsk natur for ettertiden i form av nasjonalparker, naturreservater og landskapsvernområder. Det var behov for å tre-firedoble arealet av naturvernområder i Norge.

Utredningen ble lagt fram for



Stortinget i forbindelse med Stortingsmelding nr. 68 (1980) «Vern av norsk natur».

Stortinget var enig med departementet i at arbeidet med opprettelse av verneområder som nasjonalparker og landskapsvernområder måtte fortsette. Erfaringene med nasjonalparkene skulle settes inn i en større sammenheng, og nasjonalparker på privat grunn måtte også utredes.

I 1982 ble så Statens Naturvernråd – med et omfattende mandat – anmodet om å *utarbeide en plan for nye nasjonalparker og større verneområder*. Et viktig grunnlagsmateriale under utarbeidelsen har vært utredningen: «Naturgeografisk inndeling av Norden» fra 1977 hvor Norden – utfra kvalitative kriterier – inndeles i hele *60 naturgeografiske regioner*. Norge er i en særstilling med et større mangfold enn de andre nordiske landene,

med nær halvparten av regionene representert. Dette pålegger også Norge et tilsvarende ansvar i vernet av Nordens natur.

Naturkvalitet og mangfold

Statens Naturvernråd har da også i den nye landsplanen tatt sikte på vern av et langt større antall naturtyper enn de som er representert i de allerede eksisterende nasjonalparker. Utfra hovedmomentet *naturkvalitet og mangfold*, har man søkt å finne fram til egnede områder. Altså områder som i form av nasjonalparker og landskapsvernområder bidrar til å dekke de fleste av de naturgeografiske regioner. Søkelyset har ikke minst vært rettet mot kyststrøkene og de lavere og mellomliggende skogområder, som har vært underrepresentert ved dagens nasjonalparkstatus. Naturvernrådet har hele



Briksdalsbreen i Nordfjord er blant de naturperler Statens naturvernråd vil verne om. (Foto: Ragnar Frislid/NN)

en da få i alt 44 nasjonalparker i Norge.

Til sammen dekker de nye forslagene et areal på ca. 23 000 km², hvorav ca. 8000 km² på privat grunn. Sammen med de eksisterende nasjonalparkene på ca. 9600 km², og endel verneforslag som allerede er under behandling, vil de forslagene som fremmes bety at man kommer opp i et vernet areal på ca. 37 000 km².

Når det gjelder behandlingsmåten i denne vitale naturvernsaken, har ikke Rådet trukket opp nøyaktige grenser for de foreslåtte områder. Rådet ønsker at Stortinget, når høringsrunden er gjennomført, tar stilling til planen som et ledd i en debatt om vår nasjonalparkpolitikk. De nøyaktige grensefastsettelse vil så bli en oppgave for Direktoratet for naturforvaltning og fylkesmennene i samarbeid med de berørte parter. Det er viktig å merke seg at Rådet forutsetter at *det ikke blir foretatt inngrep i de foreslåtte områder som ødelegger verneverdier mens saksbehandlingen pågår.*

Skremmende lite igjen av uberørt natur

I forbindelse med nasjonalparkplanene er det foretatt en undersøkelse med bistand av professor Magne Bruun ved Norges Landbrukshøgskole, som viser at det virkelige *haster* med vernearbeidet. De urørte arealer er blitt en stor mangelvare. Det er nemlig skremmende lite igjen av urørte naturområder med mer enn 5 kilometers avstand fra vei, jernbane eller bygde steder. Størst er endringene i Sør-Norge, hvor det i 1980 fullstendig mangler større urørte naturområder i lavlandet. Gjenværende urørte områder i fjellet bærer også preg av minskning i totalareal og sterk fragmentering.

For friluftslivet øker betydningen av kvalifiserte villmarksområder uten fjernstøy i takt med den teknologiske utviklingen i samfunnet for øvrig. Gjenværende forekomster av store naturområder ubrudd av tekniske inngrep bør derfor i størst mulig grad sikres i urørt tilstand for ettertiden.



Varangerhalvøya i Finnmark er blant de største områdene i naturvernrådets forslag til nye nasjonalparker. (Foto: Ragnar Frislid/NN)

Ormtjernkampen nasjonalpark i Oppland foreslås utvidet. (Foto: Pål Hermansen/NN)

tiden forutsatt at nasjonalparker kan opprettes også på privat grunn.

Flere og større

Naturvernrådet har altså nå sluttet sitt viktige arbeid, og den nye nasjonalparkplanen omfatter 26 nye nasjonalparker (noen av disse også kombinert med landskapsvernområder), 14 nye landskapsvernområder og 3 større naturreservater. Dessuten foreslår Rådet utvidelser av 9 av de allerede eksisterende nasjonalparker. Videre foreslås at Viddasoaivi-Laksjåkkaområdet i Finnmark blir nasjonalpark, og at kjernen i det foreslåtte verneområdet i Trollheimen blir nasjonalpark. En av de nye nasjonalparkene i Finnmark, Goatteleuobal, foreslås slått sammen med Reisadalen nasjonalpark. Forutsatt nasjonalpark på Saltfjellet skulle

Vår Jords natur er et felleseie

Det er interessant å merke seg at Statens Naturvernråd ved denne utredningen har valgt å sette vår egen nasjonalparkpolitikk i en større sammenheng. Vår Jords natur er et felleseie. Nasjonalparker hele verden over skal være med å sikre noe av det fantastiske mangfold som eksisterer, men det *haster*. Man regner med at ca. 25 000 plantearter og ca. 1000 hvirveldyr står i fare for å bli utryddet. Det betyr en meget sterk reduksjon av det genetiske mangfoldet på vår Jord. Flere nasjonalparker vil være redningen for mange av de truede artene. *Norge har både et nasjonalt og et internasjonalt ansvar for å ta vare på den naturarv som hele menneskeheten er avhengig av.*

Statens Naturvernråds forslag til nye nasjonalparker og andre større verneområder



Den naturskjønne Grøvdalen kan bli en del av en utvidet nasjonalpark i Dovrefjell.
(Foto: Trygve Aas Olsen)

Finnmark:

1. Varangerhalvøya
2. Seiland
3. Goatteluobbal

Nasjonalpark
Nasjonalpark
Nasjonalpark (slåes sammen
med Reisdalen
nasjonalpark)

Troms:

4. Lyngsalpene
5. Rebbenesøy
6. Sjørdalen-Isdalen

Nasjonalpark
Landskapsverneområde
Nasjonalpark

Nordland:

7. Indrefjord-Øksfjord
8. Svellingsflaket
9. Tysfjord-Hellemo
10. Røst-området
11. Mistfjorden-Sjunkfjorden

Nasjonalpark
Naturreservat
Nasjonalpark
Landskapsverneområde
Nasjonalpark (med
landskapsvernområde)

12. Junkerdal-Balvatnet
13. Sundsfjordfjella
14. Visten-Lomsdal
15. Helgelandøyriket

Nasjonalpark
Naturreservat
Nasjonalpark
Landskapsvernområdet

Nord-Trøndelag:

16. Hartkjølen
17. Verdal-Lierne

Nasjonalpark
Nasjonalpark (med
landskapsvernområde)

Sør-Trøndelag:

18. Rolttdalen
19. Sylane
20. Hyllingsdalen
21. Gauldalsvidda

Nasjonalpark
Nasjonalpark
Landskapsvernområde
Nasjonalpark (med
landskapsvernområde)

Møre og Romsdal:

22. Sundalsfjella
24. Geiranger-Herdal

Nasjonalpark (med
landskapsvernområde)
Nasjonalpark (med
landskapsvernområde)

Møre og Romsdal/Oppland:

23. Reinheimen

Nasjonalpark (med
landskapsvernområde)

Sogn og Fjordane:

25. Jostedalsbreen
26. Ålfotbreen
27. Naustdal-Gjengedal
28. Bleia

Nasjonalpark (med
landskapsvernområde)
Landskapsvernområde
Nasjonalpark (med
landskapsvernområde)
Naturreservat

Sogn og Fjordane/Hordaland:

29. Nærøyfjorden/
Flåmsdalen/Raundalen
30. Stølsheimen

Landskapsvernområde
Landskapsvernområde

Hordaland:

31. Ytre Fensfjord
32. Fitjarøyane
33. Folgefonna vest

Landskapsvernområde
Landskapsvernområde
(ev. nasjonalpark)
Nasjonalpark

Rogaland:

34. Vormedalsheia
35. Frafjordheiene

Nasjonalpark (ev. med
landskapsvernområde)
Nasjonalpark

Agder:

36. Rjuven
37. Kystsone Flekkefjord
38. Kystsone Mandal

Nasjonalpark (med
landskapsvernområde)
Landskapsvernområde
Landskapsvernområde

Telemark:

40. Brattefjell

Landskapsvernområde
(ev. med nasjonalpark)

Hedmark:

42. Vestmarka
43. Sølen

Landskapsvernområde
Nasjonalpark

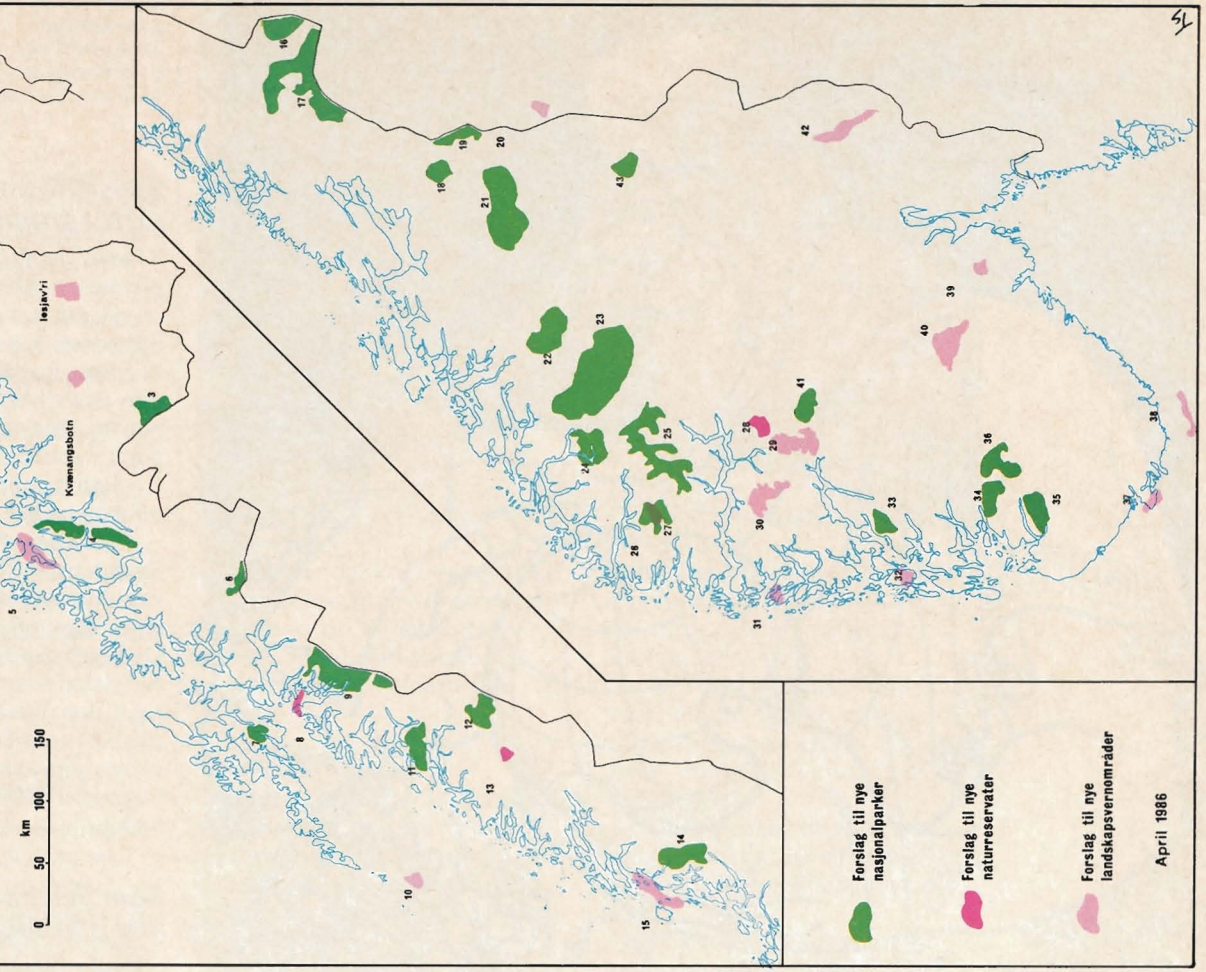
Buskerud:

39. Skrim
41. Hallingskarvet

Landskapsvernområde
Nasjonalpark

Statens Naturvernråds forslag til
NYE NASJONALPARKER
og andre større verneområder

0 50 100 150
km



Forslag til nye
nasjonalparker

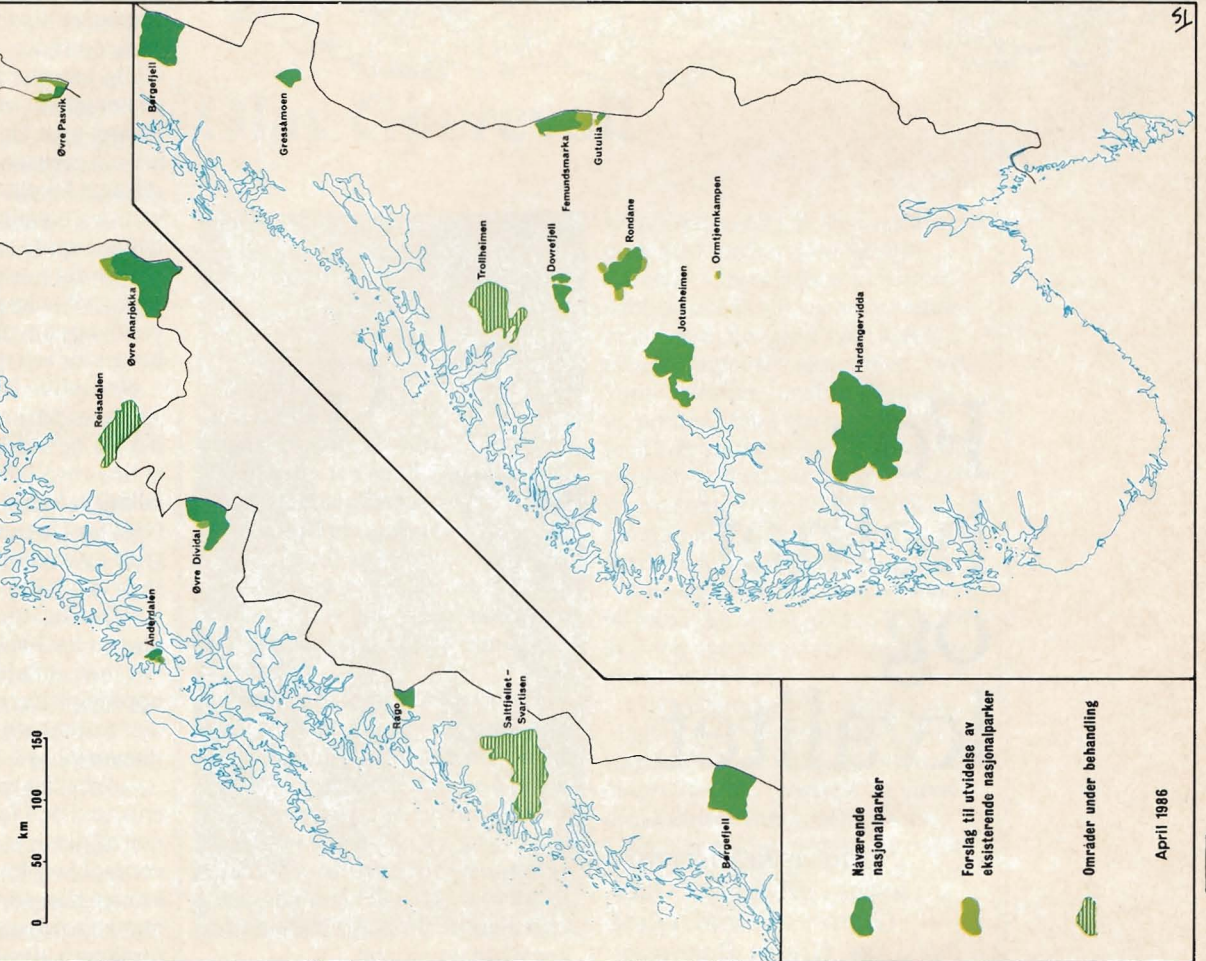
Forslag til nye
naturreservater

Forslag til nye
landskapsvernområder

April 1986

Statens Naturvernråds forslag til
NYE NASJONALPARKER
og andre større verneområder

0 50 100 150
km



Existerende
nasjonalparker

Forslag til utvidelse av
eksisterende nasjonalparker

Områder under behandling

April 1986



Ellen Auensen laget denne tegningen av Olav Gjærevoll i forbindelse med et intervju Trond A. Svensson

hadde med landets første miljøvernminister i Morgenbladet 25. mai 1972.

Spesielle naturtyper på privat grunn

– Dette har altså ført til at også private områder er med i planen?
 – Ja, det er som sagt de rent kvalitetsmessige kriterier som er lagt til grunn, og ikke eiendomsmessige. Dette i motsetning til verneplanen fra 1964, som tok utgangspunkt i statens eiendommer.
 – Er det noen spesielle typer natur man nå har søkt å få med?
 – Ja særlig kystarealer og skogområder som i altfor liten grad har vært fredet til nå. Og disse naturtyper ligger oftest på privat grunn. Dette er f.eks. tilfelle i en del av Roltdalen som er ønsket fredet p.g.a. den uberørte skogen, og i strøket rundt Fitjarøyane som bør vernes som kystområde. Her vil det komme erstatningsordninger inn i bildet.

Som deler av en helhet, er alle områder like verdifulle

– Hvilke områder i planen blir de viktigste rent arealmessig?
 – Det må vel bli særlig Reinheimen i Nord-Gudbrandsdalen og Varangerhalvøya i Øst-Finnmark som begge er meget store områder. Men ellers er det viktig å merke seg at grensene for de enkelte områder ikke er trukket strengt opp. Det vil bli forhandlinger om grensene senere. Her vil selvsagt Direktoratet for naturforvaltning og miljøvernnavdelingene i fylkene spille en sentral rolle.
 – Er det noe område du rent personlig vil peke på som har stor verdi, og som du håper på vil bli bevart for ettertiden?

Her smiler Olav Gjærevoll og presiserer at nasjonalparkplanen er en helhet, og at alle områdene derfor er like verdifulle. Men vi forstår iallfall at han synes at Sunndalen (vest for Dovrefjell) er et særlig gjevt og vakkert areal som bør tas godt vare på.

– Den nevnte nasjonalparkplanen fra 1964 er ikke helt i havn, i og med at Saltfjellet ennå ikke er opprettet som nasjonalpark. Hvordan tror du arbeidet med den nye planen vil gå?

– Arbeidet vil nok gå lettere nå enn med den første planen. Grunnen til det er at arbeidet med verneplaner for vassdragene og samlet plan allerede har avklart mange stridsspørsmål. Dessuten fordi man idag har et helt annet og

For helhet og kvalitet

Naturvernrådets formann, professor Olav Gjærevoll, intervjuet av Bredo Berntsen

Gratulerer med den nye nasjonalparkplanen Olav Gjærevoll! Det er en plan med 26 nye nasjonalparker og 14 nye landskapsvernområder du nettopp har lagt fram for Miljøverndepartementet. Hvordan vil du karakterisere den i forhold til den gamle nasjonalparkplanen fra 1964?

– Den nye nasjonalparkplanen er jo langt mere omfattende og ambisøs enn den første. Rådet har prøvd å se på norsk natur som *en helhet*, har vurdert den *rent kvalitetsmessig*, og har søkt å ta vare på og verne *de siste urorte områdene i vårt land*. Men det kan selvsagt være mindre inngrep i noen av de foreslåtte områdene.

velutbygget administrativt apparat til å ta seg av planen og sette den ut i livet. Det er ellers viktig å merke seg at planen har fått god mottakelse i opinion og presse.

– Nå når du går ut av Naturvernrådet etter å ha fulgt det i drøyt 30 år – har du noen tanker om man fortsatt trenger dette rådet – det var jo faktisk snakk om å nedlegge det, for en tid siden.

– Rådet er sammensatt både på faglig og politisk grunnlag og har en viss uavhengighet som er viktig. Det har rådgivende og initiativtagende funksjon vis a vis Miljøverndepartementet og regjeringen. Jeg tror det vil være et økende behov for naturvernrådet.

Hva med et Ressursdepartement?

– Du var jo landets første miljøvernminister, og en av de første i verden. Det var i sin tid meget snakk om at Miljøverndepartementet skulle bli et Ressursdepartement med overordnede funksjoner mere på lik linje med Finansdepartementet. Man skulle også få et eget naturressursbudsjett. Men det har vel ikke blitt slik?

– Nei det er riktig. Men man fikk overført planavdelingen i Kommunaldepartementet til Miljøverndepartementet. Det var viktig. Og etterhvert som arbeidet med alle verneplanene avsluttes, blir planleggingen og forvaltningen av alle *de andre* delene av norsk natur viktigere. For også disse delene skal forvaltes økologisk klokt og forsvarlig. Når det gjelder naturressursbudsjettet er jo en del gjort, men mer bør komme.

Det er nå vernet av det siste må komme!

– For å ta opp tråden igjen med den nye nasjonalparkplanen: ved siden av at vi lykkeligvis nå har fått denne planen, så viser den vel også uvanlig klart at vi på et vis er ved veis ende når det gjelder våre urørte naturarealer. Det er *det siste* Naturvernrådet vil søke å berge. Er det ikke nifst at vårt dynamiske industrisamfunn så å si har glefset i seg det meste av vår natur på noen få ti-år?

– Jo det har gått skremmende fort, og vi er sent ute. Det vil nok derfor bli en del naturtyper som ikke er berget eller kan berges. Og som allerede nevnt er f.eks. både



kystområder og skogarealer dårlig vernet. Det er viktig å få presisert at det er nå vernet av det siste må komme, det vil aldri kunne bli noen tredje nasjonalparkplan!

Miljørettet U-hjelp

– Tilslutt Olav Gjærevoll: Nasjonalparkplanen er også fra Naturvernrådets side satt i en viss internasjonal sammenheng. Har vi internasjonale forpliktelser til å verne, og ikke bare nasjonale?

– Selvsagt! Vi må ta vare på det særpregete i vår natur, som andre land hegner om det verdifulle i sin.

F.eks. har vi en rekke myrtyper man finner lite av i andre land, og her må det derfor tas særlige hensyn.

– Hva med hjelp til u-landene hvor naturen og ikke minst verneområdene er utsatt for et voldsomt press – som f.eks. Serengeti i Tanzania?

– U-hjelpen må bli mere miljørettet enn til nå, det vil kunne bøte på noe av det uheldige som har skjedd.

Sier den alltid like engasjerte professor og forlater Naturvernforbundets lokaler for å delta i sitt siste møte i Naturvernrådet.

Olav Gjærevoll



Olav Gjærevoll har i mange år vært en sentral person i norsk samfunns- og miljøvernarbeid. Det er ikke minst hans rolle innen natur- og miljøvernarbeid som har gjort ham kjent. Her har han vært aktivt med, både administrativt, forskningsmessig og politisk. Han har også deltatt med iver som foredragsholder, debattant og skribent. Med sin bakgrunn som professor i botanikk har han hatt et godt faglig utgangspunkt for sin store innsats innen natur- og miljøvernarbeid. Ellers vil han ikke minst huskes som landets (og verdens!) første miljøvernminister (1972).

Olav Gjærevoll har sittet som medlem av Naturvernrådet helt fra opprettelsen i 1955, og som formann fra 1961 (bortsett fra tiden som miljøvernminister). Våren 1986 la han fram den andre nasjonalparkplanen, og høsten samme året gikk han ut av rådet ved fylte 70 år.

Bergarter og mineraler (II)

I forrige artikkel kom vi frem til at bergartene er bygget opp av mineraler, og at de tre vanligste mineralene er: feltspat, kvarts og glimmer.

Disse tre mineralene er meget vanlige og inngår i nesten alle bergarter, fordi de utgjør ca. 90% av jordskorpen. Lærer du deg disse tre mineralene, blir det lettere å skjelne de mindre

vanlige fra disse tre. Glimmer eller kråkesølv er lett å kjenne igjen selv om det er mange forskjellige sorter glimmer med forskjellige farger. Kvartsen ser ofte ut som gråaktig glass, men den kan også ha forskjellige farger. Når den sprekker opp ser bruddet ut som glasskår. Kvartsen er litt hardere enn glass, du kan lage riper i glass med kvarts. Når kvarts krystalliserer i sprekker og hulrom, blir det nesten bestandig virkelig vakre krystaller, sekskantete prismer som vi kaller bergkrystaller.

Feltspat kan minne noe om kvarts, men er som regel mindre gjennomsiktig. Fargen varierer også her også fordi det er mange forskjellige feltspatsorter, men når du ser på bruddet til feltspatene, ser du at den spalter opp i tydelige flater. Feltspat risser ikke i glass, men du kan ikke sette riper i den med kniv.

Enkelt verktøy må til

Er du interessert i å lære deg å kjenne de mineralene som fins der du bor, må du få tak i en bok om mineraler og bergarter. Du må også ha litt enkelt verktøy som hammer og meisel. I jernvareforretninger kan du jøpe en veldig bra hammer som kalles murhammer. Den koster en del, men den er meget bedre å bruke enn en vanlig snekkerhammer. I samme forretning får du også kjøpt meisel. Den kan godt være litt stor, ca. 30 cm. Hvis du bruker briller til daglig har du en fordel nå, hvis ikke må du få tak i vernebriller som du må bruke når du banker løs på fjellet.

Det spruter og det er meget farlig å få steinsprut i øynene, ofte er det farligst for den som står og ser på. Se aldri på noen som bruker hammer og meisel for å få løs stein!

De beste stedene å lete etter mineraler på, er der jordskorpen har sprukket opp, og det har den



Flusspat eller fluoritt er et ganske vanlig mineral. Det opptrer ofte i vakre krystaller i sprekker og hulrom. Fargen varierer veldig, men grønnlig og lilla er vanligst.



**Tekst og foto:
Herman
Løvenskiold**

Sunnmørske nunatakker

gjort mange steder. Når fjellkjedene dannes, foregår det både vannrette og loddrette bevegelser og det oppstår enorme spenninger i fjellmassivene. Spenningene blir utløst og vi får sprekker som vi kaller forkastningssprekker. Sprekkene kan variere i lengde fra noen mm. og opp til flere hundre km. Ved slike bevegelser kan det oppstå spalter og hulrom dypt nede i jordskorpen. Her strømmer det vann med temperatur på mange hundre grader under enormt trykk om løser opp mineralene i bergartene (som danner sprekkenes.) Når så denne oppløsningen stiger oppover eller blir avkjølt der den er, kan ikke vannet holde på de oppløste stoffene.

Slik dannes krystaller

Mineralene krystalliserer og vokser ut på sideberget og i hulrom og fortsetter å vokse helt til vannet har gitt fra seg mineraloppløsningen. Det er i slike sprekkssystemer vi ofte finner de vakreste krystallene. Grunnen til at vi i dag finner slike krystaller som er dannet dypt nede i jordskorpen på jordoverflaten, er at bergmassene som lå over er brutt ned og ført ut i havet og der utgjør flere km tykke lag med lagdelte bergarter.

De beste stedene å lete etter mineraler på, er der det nylig har vært sprengt eller der det er så bratt at fjellet ikke blir overdekket, men vær forsiktig for løse steiner kan lett vippe ut og det kan være livsfarlig.

Når du finner vakre krystaller, for det gjør du hvis du begynner å lete, skal du gå sakte frem. Det er fort gjort å ødelegge dem hvis du ikke er forsiktig. Det er viktig å løsne dem slik at de sitter fast på bergarten de har vokst på, det er da de er vakreste, og vi kan tydelig se hvordan de er dannet.

Du må ha med rikelig med avis-papir til å pakke dem i slik at de ikke blir ødelagt i ryggsekken. Tenker du på å lage deg en steinsamling, må du helt fra starten av også skrive ned hvor du har funnet dem, ellers blir det bare rot og ingen steinsamling.

Kommer du over ting som du ikke klarer å bestemme selv om du har en steinbok, kan du også ta kontakt med en steinlubb eller en tilsvarende forening.

Retten til vers rager dei «gamle fjell». Ikkje «alltid eins å sjå». Nei, sundrivne og forvitra av titusenårs vind, regn, snø og frost.

S

tøtt rasar det, stein sommarstida, snø resten av året. Nutar og egget står att, mange stader så skarpe at du kan sitje på skrevs over dei.

Har nokon strødd melis på toppane? Nei, her har nordvesten piskande inn frå Norskehavet sytt for glasuren. Sjølv dei brattaste overhenga får overtrekk nokre dagar før mildare vår og solvarmen får isklakene til å rase ned. Nesten uverkeleg kvitt mot den djupblå klåre himmelen. Ikkje Himalaya men dei nunatakane frå våre istider som har vorte kalla Sunnmørsalpane.

Dette smale beltet med sylskarpe nutar, tårn og spir som strekkjer seg frå Nordfjord og opp til indre Nordmøre. Her finn vi Innerdalen, Romsdalsfjella og Hjørundfjordfjella. Ute langs kysten var landet så lågt at storbreen skura og jamna over alt. I fjord-tida og ra-tida (2. og 3. istid) derimot vart ei mengd nunatakkar stikkande opp i midtre strok. Men desse kystnære kjempane med Slogjen, Smørskredtind, Kolåstind og Brekketindane mellom dei mest kjende for fjellvandarar, strekte seg overmodige opp gjennom kjempebreen. Hjørundfjorden, fjordbygda der over 60 % av landarealet ligg høgare enn 900 meter.

Rasfare, ja sjølvsagt etter store snøfall og skiftande vår. Men så klarnar det frå aust og kaldt stabilt vintervår lokkar skiglade ungdommar til fjells, opp frå bygdene i skuggen, langt nede ved fjorden der sola enno berre greier å glytte fram i skarda mellom kjempane ved middagsleite. Også framande fjellfolk med Slingsby og Patchell i brodden har i over 100 år søkt desse mektige himmelsøkjande toppane.

Her har ingen «Kraft-idiotar» greidd å gjere innhogg – naturen lever sitt eige liv. Issoleia lagar framleis sitt kvite blømande teppe på Tåna-plataet i over 1500 meters høgd. Menneska har gitt opp slitet med dei lange og bratte sæterveg-



ane, men sau, geiter og kyr beiter i dei frodige grøne liene der Voldapresten og skildraren Hans Strøm dreiv botanisering for over 200 år sidan.

Naturen endrar seg og. I gryta mellom Vellesesterhor net, Geitehornet og Brekketindane ligg Gullmordalsbreiden eller Blåbreiden som me hjørundfjordingar har kalla han. Siste 40 åra har det som ein gong var største breen på Sunnmøre trekt seg mange hundre meter attende og mist over 100 meter i høgda.

Ein tur i klart og kaldt februarvår frå Urke ved Norangsfjorden opp til ÅST sine Patchell-hytter, vidare over Geiteskaret til Vellesesterhytta i Sykkylven og så eventuelt attende til Urke tredje dagen slik me gjorde er ei skioppleving du neppe vil gløyme. Men du vert liten mellom flogbratte sva, fonnegjel og enorme snøskavlar i toppane. Vent på det reine, klare og kalde februarvåret.

Slogjen (1564) strekkjer sitt spir mot ei låg februarsol.

**Tekst og foto
Rune
Håndlykken**



Torbjørn Paule

Klart for ny innsats

Siden sist har vi gått inn i et nytt år. Det passer derfor med et tilbakeblikk på 1986 samtidig som det kan være høvelig å peke på utfordringer og viktige arbeidsoppgaver i 1987.

1986 kjennetegnes ved klare be-
krefteiser av enorme natur- og mil-
jøproblemer. Stikkord er atomtek-
nologi (Tsjernobyl/Dounreay),
svkkelse av osonlaget, økt CO₂-
innhold i atmosfæren, økte effek-
ter av sur nedbør, økt forurensning
av miljøet, katastrofesignaler fra
Nordsjøen i ubalanse, giftutslipp til
Rhinen og Årdalsfjorden osv. I til-
legg fortsetter ørkenspredningen,
uthoggingen av de tropiske regn-
skogene og utarming av mang-
foldet av planter og dyr på jorda.

Samtidig er det en del å glede seg
over nasjonalt. Vi fikk en samlet
plan og en Verneplan III for vass-

drag. Reisa nasjonalpark (803 km²)
ble etablert. Regjeringen gikk inn
for en modifisert utbygging av og
stor nasjonalpark på Saltfjellet/
Svartisen. Statens Naturvernråd la
fram en ny landsplan for nasjonal-
parker, inkludert Jostedalbreen.
Norge ratifiserte konvensjonen om
vern av ville dyr og planter (Bern-
konvensjonen). SFT fastsatte skjer-
pede krav til avfallsforbrenning.

Naturvernforbundets innsats
skal ikke undervurderes i disse sa-
kene. Resultatene taler for seg og
viser at vårt arbeid nytter. Vår innsats
har gitt oss en klar medlems-
økning i løpet av året. Vi har atter
30 000 medlemmer.

1987 er av EF utpekt til et natur-
vernår, og vi slutter oss til det. Ut-
fordringene er store. Innsatsen for
en fortsatt medlemsøkning skal
trappes opp. Flere medlemmer gir

større politisk tyngde og bedre
økonomi. Arbeidet på foruren-
ningsområdet blir stadig viktigere.
Vi må i 1987 rette søkelyset mot
alle typer forurensninger. Viktige
avgjørelser om energi-, vassdrags-
og arealforvaltning skal tas. Disse
må vi påvirke. Vårt engasjement i
internasjonale saker må økes.

Utfordringene i 1987 er store.
Men jeg har tro på at våre fylkes-
og lokallag, vår ungdomsorganisa-
sjon Natur og Ungdom og Natur-
vernforbundet sentralt vil makte å
intensivere arbeidet for et bedre
miljø og en sunnere natur. Året
1986 satte alarmen i gang hos man-
ge mennesker. Dette må vi vite å
utnytte positivt i 1987.



Honoria
Hamre

Gi rovdyrene levemuligheter!

Er dagens
forvaltning av de tre store rovdyr-
artene bjørn, jerv og ulv tilfreds-
stillende?

NEI, mener et utvalg nedsatt av
Direktoratet for Naturforvaltning.
Utvalget ønsker å etablere såkalte
sikringsområder der en kan opp-
rettholde levedyktige bestander av
de tre artene. Dersom bestanden
overstiger et visst antall individer,
skal det gis fellingsstillatelse.
Utenfor sikringsområdene skal det
hvert år fastsettes en fellingskvote
for å holde bestandene nede.

JA, mener Norges Naturvernfor-
bund. Nåværende ordning med
hele landet som sikringsområde
har fungert bra. Fra å være nær
utryddet har det oppstått en del
stammer av bjørn og jerv. Ulven er
svært sårbar, men dukker opp av
og til. NNV mener også at så lenge

rovdyrene er så få må de beskyttes
av Lov om viltet som sier at felling
av fredete rovdyr kun gjelder
enkeltindivider som gjør skade.

Kunnskapen om ulv, bjørn og
jervs livsmuligheter i Norge er
spinkel. Det er derfor fare for at de
foreslåtte sikringsområdene er for
små, og det er tvilsomt om natur-
miljøet og mattilgangen i om-
rådene er av en slik kvalitet at
artene kan leve og formere seg.

Noen av sikringsområdene er
nasjonalparker. Men den overvei-
ende del av områdene er ikke ver-
net mot menneskelige inngrep som
skogsdrift, hyttebygging osv. Dette
vil i høy grad forringe sikringsom-
rådene som oppholdssted for rov-
dyrene og true deres eksistens.

Da Norge i vår ratifiserte Bern-
konvensjonen forpliktet vi oss til å
ta vare på bjørn, jerv og ulv og

deres leveområder. Kostnaden ved
denne forpliktelsen må bæres av
hele folket, ikke bare av saue- og
reineiere. Derfor må det opprettes
forbedrete betalings- og erstat-
ningsordninger når det gjelder til-
syn med og tap av bufe og tamrein.

Dersom DN-utvalgets forslag til
sikringsområdet får gjennomslag,
krever NNV at antall og størrelse
på arealene økes og at det legges
restriksjoner på menneskenes bruk
av sikringsområdene.

Rovdyr som tilhører norsk fauna
har Norge et nasjonalt ansvar for.
Vi må sørge for at det innenfor
landets grenser er naturområder
store nok og uberørte nok til å gi
rovdyrene levemuligheter.



Gjennom denne spalten vil vi forsøke å gi glimt fra den aktiviteten som NNV's fylkeslag, lokallag og enkeltmedlemmer står for. Vi ønsker både å informere og formidle ideer.

Redigert av Kåre Olerud

Send oss stoff!

God, regelmessig kontakt med lag og enkeltmedlemmer er nødvendig for at Norsk Natur skal make å avspeile aktivitetsnivået i Naturvernforbundet på en representativ måte. Send oss noen linjer og fortell både om det som har skjedd og det som skal skje. Her følger frister for innsending:

Nr. 2 – uke 8
Nr. 3 – uke 17
Nr. 4 – uke 26
Nr. 5 – uke 33
Nr. 6 – uke 40

Lyst til å jobbe naturvern?

Her følger en foreløpig oversikt over noen av aktivitetene i Naturvernforbundet i tiden framover. Du får flere opplysninger gjennom ditt lokal- eller fylkeslag.

Mars: Årsmøte i fylkeslagene.
Mars/apr.: Kampanje mot forurensning av Nordsjøen.
29. april: «Ett år etter Tsjernobyl». Åpen høring

på årsdagen for Tsjernobylulykken. Oslo.
29.–31. mai: Landsmøte. Lofthus, Hardanger.
4.–6. sept.: Organisasjonsseminar. Rogaland.

Naturvandring

Nær 500 personer deltok i løpet av fjoråret på Vestlandske Naturvernforenings månedlige turer i Bergensområdet.

Disse turene er planlagt første del av 1987:

15.2. – Møhlenpris og Nygårdsparken. By-

vandring.
15.3. – Kulturspor i Øygarden.
26.4. – Fra Samnanger til Bergen langs sporene etter ferdselsveien fra folkevandringstiden.
10.5. – Åsane. Bydel i forandring.

Sunndalsfjorden undersøkes

Det ble ropt kraftig varsko om forurensningssituasjonen i Sunndalsfjorden på seinhøsten i fjor. Først gikk Møre og Romsdal Naturvern og lokallaget i Sunndal offensivt ut under henvisning til den skremmende rapporten om Årdalsfjorden. Naturvernforbundet fulgte opp sentralt, og hele landet fikk kjennskap til saken gjennom nyhetssen-

dinger i radio og fjernsyn.

Budskapet til Statens forurensningstilsyn (SFT) var klart: Ingen tid å miste. Start undersøkelsene nå! SFT, som i flere år har lovt en undersøkelse, viste til pengemangel. Undersøkelsen kunne tidligst komme i gang i løpet av 1987. En måneds tid før jul i fjor var imidlertid 100 000 kroner stilt til rådighet for

NIVA, og undersøkelsen kom i gang. Og da betyr det vel mindre om det var naturvernernes press eller alvoret i situasjonen som gjorde utslaget?

Samtidig med alt dette har SFT til behandling en samlet søknad om utslippskonseksjon for Sunndal verk. Det gjelder utslipp både til luft og til vann.

Snøscooteravgift

Det er ikke de få som trenger snøscooteren som kommunikasjonsmiddel eller til næringsbruk som har skapt de store problemene, men den uhemmete rekreasjonsbruket, skriver Finnmark Naturvern i et brev til Statsministeren.

FN uttrykker forståelse for at folk reagerer på avgiftsøk-

ning, men peker på at store grupper som bruker naturen til normalt friluftsliv fortviles over ukontrollert og hensynsløs kjøring med snøscooter.

Det er rett og rimelig at de som skaper problemene bidrar til å betale for styrket kontroll og bedre forvaltning av vidda, heter det til slutt i brevet.

Nytt om vindkraft

Kysten av Trøndelag og Nordland er landets mest vindutsatte. Hardest blåser det i vintermånedene da energibehovet er høyest. Dette er de i dobbel forstand kalde fakta bak en rapport Sør-Trøndelag Naturvern la fram på tampen av fjoråret.

Energiproduksjon fra vindmøller er samfunnsmessig lønnsomt der naturforholdene ligger til rette for det. Pri-

vate forbrukere kan redusere strømregninga om de sjøl investerer i vindmøller, heter det i rapporten, som er lagd av Sør-Trøndelag Naturvern, fylkets plan- og næringsavdeling og Olje- og energidepartementet i samarbeid.

Rapporten ble offentliggjort i samband med åpningen av landets første strømproduserende vindmølle på Frøya.

Ikke kast batterier!

I Trondheim har Natur og Ungdom tatt initiativ til en innsamlingsordning for brukte batterier. Foreløpig er beholdere plassert i ti forretninger.

Flere batterityper inneholder tungmetaller. Både ved forbrenning og deponering på søppel plasser kan en få spredning av tungmetaller som kvikksølv og kadmium.

– Kast ikke gamle, utbrukte batterier, men ta dem tilbake til forretningene! oppfordrer Marianne Gjorv. Det friske NU-initiativet støttes økonomisk av to batteriproducenter. På litt lengre sikt er målet at kommunen skal stå for innsamlingen.

Glade barn

Sydende aktivitet og glade fjes overalt på «Barnas dag», meldes det fra Elverum. Det var fjerde år på rad at Sør-Østerdal Naturvernlag og Skogbruksmuseet stod for denne suksessen. 415 barn deltok i allsang og spill, tegnet og limte, snekret fuglekasser og fisket. Ca. 300 voksne passerte også inngangsdørene til kjempearrangementet som er kommet for å bli.

Mjøsa ikke reddet

Gjøvik Natur- og Miljøvernforening brukte høstkveldene til studiesirkel om vannforurensning og fulgte før jul opp med debattmøte i samarbeid med Oppland Naturvern. En 9. klasse fra Bjørnsveen ungdomsskole hadde undersøkt

om dagligvareforretningene stilte ut fosfatholdige vaske-midler. Resultatet ble presentert på møtet sammen med dokumentasjon fra GNM som avslørte at Gjøvik yter vesentlige bidrag til forurensningen av Mjøsa.

NNV mot år 2000

Av Olav
Benestad



Magnar Norderhaug har tatt et prisverdig initiativ for å rette blikket framover mot år 2000, og Norsk Natur

følger godt opp ved å invitere leserne til debatt om NNVs framtid. Forhåpentlig vil det føre til en styrking av NNV.

Magnar Norderhaug mener at vi (dvs. de som ikke er med i NNV?) er holdningsløse i vårt forhold til naturen. Hva skal vi så gjøre med folks holdninger? For det første tror jeg at vi må satse mer der holdninger kan dannes. All forskning viser at det er svært vanskelig å endre innarbeidete holdninger. *Skolearbeidet* burde derfor opp-prioriteres innen NNV. Det norske skoleverket har også (i teorien) satt opp som et mål av første rang å skape positive holdninger til natur og miljøvern. Her bør NNV kunne gå aktivt ut og tilby samarbeid på ulike plan. Dels bør det kunne nedsettes grupper som arbeider med å utvikle engasjerende og holdningsskapende læremidler. Slik læremiddelutvikling burde offentlige organer kunne presses til å finansiere, om ikke annet for å unngå å miste all troverdighet når det gjelder å følge opp formulerte mål. Dessuten burde NNV kunne danne frivillige, lokale grupper som gransket undervisningen i miljøspørsmål i sitt distrikt, og som sørget for å gjøre denne best mulig. Dette kan f.eks. skje ved at kompetente folk i gruppen tilbyr sin assistanse i forbindelse med undervisningen.

Desentraliser mer

Arbeidet med enkeltsaker har ellers tatt, og må også ta, mye av NNVs arbeidskapasitet. Men er det ikke mulig å desentralisere arbeidet mer? Er det f.eks. for mye dobbeltarbeid mellom NNVs sekretariat og frittstående vernegrupper? Forøvrig tror jeg ikke at en alltid må gå til nye organisasjoner eller grupper for å øke effektiviteten. MN peker med rette på at vi må gjenskape engasjementet og innsatsviljen innen NNV. Jeg tror dette er fullt mulig dersom noen (f.eks. NNVs sekretariat) kan finne oppgaver som virker tilstrekkelig motiverende.

F.eks. kunne en spørre seg: Hvorfor oppretter ikke NNV en gruppe som sørger for å «overvåke» Statens Forurensningstilsyn og passer på at miljøkriminalitet i tide anmeldes til påtalemyndigheten? Og hvor blir det av den lenge planlagte støttekomiteén for alternativ framtid-utredningen?

Glem ikke globale spørsmål

Kanskje er det også en undervurdering av NNVs medlemmer når MN skriver at enkeltmennesker er mest opptatt av nære ting og saker som angår dem selv – underforstått at de er lite opptatt av globale spørsmål og miljøproblemer i andre land. Det er sikkert mange som er mest opptatt av de nære ting, og NNV har en oppgave i å engasjere disse i lokalt miljøarbeid. Men glem heller ikke dem som er opptatt av landsomfattende eller globale spørsmål – også de bør kunne engasjeres i oppgaver som for dem er meningsfulle. Et slikt engasjement som peker ut over saker som umiddelbart angår oss selv, tror jeg ikke minst vil kunne styrke både den positive holdningen til naturvern og selve naturvernarbeidet. Kanskje ville det være på tide at også NNV opprettet sitt utviklingsfond, slik andre organisasjoner har gjort det, bl.a. NNVs svenske søsterorganisasjon. Et slikt fond, basert på frivillige gaver og delfinansiert av NORAD, kunne finansiere konkrete miljøvernprosjekter i utviklingsland.

Overfør mest mulig til Miljøverndepartementet

Der jeg ikke er enig med MN er hvor han mener at en del oppgaver og ressurser kan overføres fra Miljøverndepartementets ansvarsområde til NNV. For meg synes det motsatte mer naturlig: overfør mest mulig til MD, slik at NNV kan konsentrere sine ressurser på områder som myndighetene ikke tar opp. Å gjøre det samme som MD gjør i dag, er spill av frivillig baserte NNV-ressurser. Å tro at myndighetene økonomisk vil støtte en informasjon gjennom NNV for at den skal bli mer kritisk enn den som gis av MD i dag, synes politisk naivt. Hvis myndighetene var interessert i en mer kritisk informasjon, ville de enklere kunne gjøre det gjennom MD. Her bør NNV heller være som fuglekongen i fabelen: La MD-ørnen arbeide og informere så meget den kan, bygg videre på dette og kom med den nødvendige kritiske tilleggsinformasjonen!

Det uløselige problemet for en tverrpolitisk organisasjon som NNV er imidlertid å finne fram til de dypereliggende årsakene til miljøproblemene. NNV kan peke på myndighetenes manglende vilje, deres manipuleringer og inkonsekvenser, men ikke på de virkelige drivkreftene bak en utvikling som skaper stadig mer alvorlige problemer. NNV kan som tverrpolitisk organisasjon heller ikke støtte opprettelsen av et miljøparti som tar disse spørsmålene alvorlig nok.

Naturvern i praksis riktigere enn høyt medlemstall

NNV har sin nisje i det holdningsskapende arbeidet og i arbeidet med konkrete enkeltsaker. NNV kan bidra til å tilrettelegge et bedre holdningsgrunnlag hos en ny generasjon. Om arbeidet blir gjort godt nok, vil sikkert MNs hovedmålsetting kunne nås: et medlemstall på 50 000. Men jeg er skeptisk når han legger til: koste hva det koste vil. Et slikt absolutt mål vil lett legitimere at en rekke spørsmål nærmest blir tabuområder. Dette ser vi tendenser til allerede i dag: eksempelvis går ikke NNV inn for tiltak som er omfattende nok til å kunne hindre klimatiske katastrofer som følger av drivhus-effekten. Jeg tror at årsaken til dette er at for mange av NNVs medlemmer i sitt dagligliv bidrar til å øke dette problemet. Personlig ville jeg derfor sette et mål om å verne naturen så godt som mulig høyere enn medlemstallet.

MIN MENING

Her møter du noen som sier sin mening.
Leserne vil gjerne høre din også. Vær sint
eller glad – skriv vennlig
eller aggressivt eller til og med saklig.
Men skriv kort – da er det mange
som leser deg!

«Organisert rovdyrhets» Paule om stråling

Det leser vi i «Norsk natur» nr. 4. Hets som om noen av oss driver «hets» av ondskap og rovdyrhat.

Sjølsagt har alle dyr rett til å leve. Men får alle leve for det? Det er hank over hank fra skapelsen av. Husdyr også – og de må dø for å gi mat til andre skapninger, som alle andre skapninger. Men husdyra har en rett framfor andre dyr: De skal beskyttes mot unødige lidelser.

Som menneske skriver jeg nå et forsvar for mennesker, jeg kan ikke identifisere meg med ulven. Når skal «dyre-

venner» i Oslo, Trondheim og Hutaheito forstå at utkantstrøkene kjemper for livet? Det er ikke vår skyld at det ble umulig å holde kuer, av grunner som jeg ikke vil regne opp her. Myndigheten har alltid grått krokodilletårer over «flukten fra landsbygda» og snakket om at utkant-Norge må bevares. Men hittil har de bare lagt ulemper i veien for utkantboerne. Sauen var vår siste utveg her på Finnskogen. Men vi har ikke råd til å fø ulven, så lønnsomt er ikke yrket vårt. Når «seriøse forskere» har funnet ut at det bare er noen få ulver her i grensetraktene, skulle de komme og telle ofrene for disse få. Og når de få blir flere og kanskje mange – hva da? Da kanskje det blir lovlig å felle ulv. Men da har de fleste småbrukere gitt opp og har gått over til å presse på arbeidsmarkedet (og lønningene?), og heimene deres er gitt som tilleggsjord til større bruk. Og kanskje det er det som er hensikten, med giftbruk i skogen, gjerne beite- og gjerdelover og ulv? En kan fristes til å spørre.

Er ulven viktigere i miljøet enn mennesket? Hva er det for miljø vi snakker om da? Oslomarka, kanskje? Eller Byåsen? Hvorfor ikke? Her hvor vi, utkantbøndene har levebrødet, kan vi ikke leve med den. Gråt ikke over ulven, den er like uutryddelig som kråka. Men det er en annen sak Naturvernet må ta seg mer av. Fuglelivet. Hva skal småfuglene leve av når insektene sprøytes bort? Før satt svalene i rekke og rad på telefonrådene. Nå ser vi ikke over to om gangen. Juleneket var fullt av gulspurv, i år har jeg sett ett par. En eneste gauk kunne jeg høre langt borte. Til og med meisene er i ferd med å forsvinne. Mei-

I Norsk Natur 5/86 kritiserer eg NNV, og generalsekretær Paule især, for å gi villeiande opplysningar om stråling og stråledoser. I same nummer svarar Paule med endå fleire av same slag. Her skal eg nøyte med med å peike på den verste feilen.

Etter at eg påviste at Paule heilt hadde utelate den momentane strålinga frå ein atombombe-eksplasjon (og denne strålinga fekk ein ikkje frå Tsjernobyl), presenterer Paule dette: «Jeg burde vel ha presisert at det her dreide seg om den ioniserende strå-

lingen». Den momentane strålinga består av nøytronstråling og av elektromagnetisk stråling frå hard gamma til mjuk varmestråling. Så å seie alt dette er ioniserande stråling, og utgjer storparten av strålingsenergien frå bomba.

Er det ikkje freidig, Paule, å «opplyse» om Tsjernobyl og farane ved stråling når ein ikkje kjenner innhaldet i dei mest fundamentale begrepa, slik som dose eller ioniserande stråling?

*Tormod Riste
professor i fysikk*

En uverdig jakt

Etter å ha lest Inger Marie Håkås innlegg i nr 4 av Norsk Natur vil også jeg trekke frem en form for jakt som jeg vil kalle for uverdig.

Jeg tenker da på harejakt med hund, det skulle være unødvendig i et sivilisert land som Norge å tillate at dresserte hunder slippes løs for å jage på forsvarsløst vilt i vår natur.

Jeg synes det er like beklagelig at en hund jager på en villart, som det er når en hund jager på for eksempel sau eller tamrein.

Jeg er selv småviltjeger men synes at slike midler som dresserte hunder ikke skulle være nødvendig å ta i bruk under akten på småvilt. At Direktoratet for naturforvaltning lar seg presse av enkelte grupper er de nye jakttidene et godt bevis på. Det er ikke bygdenorge som har presset på for å få fremskyndet småviltjakta.

Randor Rasmussen

Tsjernobyl enda en gang

Professor Tormod Riste har hengt seg opp i noen av mine formuleringer i Norsk Natur nr. 3/86 og 5/86 om Tsjernobyl-katastrofen. Han trekker fram den momentane strålinga fra en atombombeeksplasjon og påstår at jeg helt har utelatt denne. Denne strålinga fikk man ikke fra Tsjernobyl, hevder Riste.

Det er selvsagt riktig at man ikke fikk en tilsvarende momentan stråling ved Tsjernobylulykken, men nærområdene til atomkraftverket må ha blitt påført både nøytronstråling og hard gammastråling direkte fra reaktoren umiddelbart etter eksplosjonen og de påfølgende dager og uker.

Jeg synes ellers at Riste bedriver flisespikking. I Tsjernobyl-sammenheng er den samlede strålingsmengden som er blitt påført og fortsatt vil påføres mennesker og miljø vesentlig mer interessant enn den momentane strålingen. Av den grunn mener jeg at en firkantet sammenlikning av strålings typer er tilsvarende uinteressant.

Med dette anser jeg for mitt vedkommende denne debatten for avsluttet.

Torbjørn Paule

Takk

Vi retter en varm takk til alle bidragsyttere i 1986 – store som små.

Torbjørn Paule

sene som å slike millioner av barkbiller. Rett til å leve? Det er snart bare barkbillene som har den retten, ser det ut til!

Åsta Holth

Det er med god grunn delte meninger om mitt innslag i TV-programmet i anledning av WWFs 25-års jubileum, og jeg er blitt oppfordret fra mange hold om å si mitt eget syn.

1. Altademningen er et faktum. Hadde den bare vært en plan på papiret, hadde jeg som naturdyrker, av følelsesmessige grunner fullt ut støttet motstanderne av prosjektet. Jeg er ikke kompetent til å dømme nytten og aller minst nødvendigheten av dette prosjektet.

2. Som rådsmedlem av WWF International ble jeg anmodet om å kansellere et annet oppdrag jeg hadde påtatt meg for organisasjonen samme dag, og introdusere et program om naturen i Finnmark i stedet. Jeg aksepterte.

3. Senere fikk jeg vite at programmet skulle taes opp i Alta, og at demningen skulle inkluderes. Da nektet jeg. Både skriftlig og muntlig gjorde jeg det klart for WWF's hovedkontor i Sveits og WWF Norge i Oslo at jeg ikke ville ha noe med Altademningen å gjøre. For sikkerhets skyld gjentok jeg min protest muntlig også for NRKs ansvarlige arrangør, og mottok telefonisk beroligelse fra hovedkontoret i Sveits om at mitt ønske ville bli respektert.

4. Kort tid før programmet skulle sendes fikk jeg tilsendt et eksemplar av den brosjyre BBC hadde sendt ut til samtlige kontakter verden over. Jeg sto oppført som den som skulle presentere det norske innslaget om Altademningen. Dette reagerte jeg kraftig på, og skrev til ansvarlig arrangør i BBC at jeg nektet å delta når man så arrogant ignorerte mitt syn, og jeg ba dem finne en annen nordmann til å introdusere det norske innslaget.

5. Programlederen for BBC kom omgående til Oslo for å overtale meg med støtte av representanter for NRK og WWF Norge, da det ville bli en skandale utad om jeg trakk meg nå. Jeg ble forklart at Altademningen bare skulle vises i et kort glimt, dertil hadde formannen i WWF Norge nettopp innsisert anlegget som nå var modifisert og ikke hadde noen innvirkning på reindriften. Filmen var ikke om demningen, men om dyrelivet i Finnmark. Jeg ga meg for ikke å lage bråk som neppe ville gagne noen.

6. Da jeg kom til Alta fikk jeg vite at filmen allerede var



Altademningen og norsk dyreliv

Thor Heyerdal svarer her på kritikken som ble reist mot han i forrige nummer av Norsk Natur. (Foto: NTB)

laget, jeg skulle bare kommentere bildene. Jeg fikk se filmen om reindriften kort før programmet gikk på luften, og laget kommentarene på sparket idet jeg så på en monitor samtidig som seerne verden over så filmen. Jeg kunne ikke flytte meg fra muren. Det var på forhånd rigget opp et enormt lyskasteranlegg i polarmørket, med teknisk utstyr i ferdig posisjon og reléstasjoner på høydene rundt. Jeg så ikke annet enn det verden utenfor fikk se: en enorm oppløst mur ved en

larmende foss der en måtte rope for å bli hørt. Jeg tviler på om noen av seerne var mere forbannet enn jeg selv som var kommet langveisfra for å stå som tekstkommentator i polarmørket når Norge kunne vist vårt praktfulle dyreliv og alt det WWF Norge og andre naturvennlige institusjoner og individer i vårt land har gjort for å beskytte fauna og flora.

7. Jeg måtte forklare hvorfor jeg sto foran muren. Filmen av muren og juvet var også tatt opp og innklippet på

forhånd, jeg skulle bare finne ord i farten. Ingen ville tjene på at jeg ikke gjorde det beste ut av saken for ikke å skade Norges ansikt utad. Den eneste grunn til i det hele tatt å vise demningen i et naturvernprogram måtte være å symbolisere et av de største fremtidsproblemer på vår planet: et samspill mellom sivilisasjonens teknologiske landvinninger og beskyttelse av den naturen som har gitt oss liv, levevilkår og livsverdier. I Alta hadde teknologene klart å fremtvinge sin vilje, men naturelskerne hadde grepet inn og klart å forhindre uoverskuelige skader for samene og dyrelivet. Det var det eneste tema jeg kunne bygge på. Jeg ble vist hele anlegget før programmet startet, både over og under jorden, og fikk en klar redegjørelse både for det opprinnelige og det endelige prosjektet. Når damanlegget allerede lå der, og ingen kunne fjerne det med flere protester, så var det bare å innrømme at fra ingeniørens side var alt gjort som kunne gjøres for å gjøre skadene minst mulige for samene, for dyrelivet, for turister og for forskere. Neppe noe sted ute i verden ville så mye bli gjort for å legge alle master og bygninger usynlige inne i berget, for å reparere sår i terrenget, for å unngå skader på kulturlevninger, og for mest mulig å redusere skadene på fuglelivet i juvet og fiskebestanden i elven nedenfor dammen. Jeg traff mange samer og andre nordmenn de tre dagene jeg var i Alta, men hva grunnen enn kunne være, så ba ingen meg om å kritisere damanlegget, og heller ikke var det en eneste en som beklaget seg til meg slik anlegget var blitt etter at det planlagte nivået var senket.

8. Sett med norske øyne er jeg enig i at de som valgte Alta-området for dette naturvernprogrammet kunne holdt demningen utenfor, uansett om den er populær eller ikke. Vi kunne vist praktfulle dyrebilder og et fargerikt planteliv fra samme område, ettersom filmen var tatt opp på forhånd. Men ute i verden ble budskapet fra Norge forstått. En kan ikke helt stoppe fremskrittene. Men det finnes grenser. Problemet er å finne dem i intelligent og fredelig samarbeid.

Thor Heyerdahl

En safari jorden rundt

Vi er skuffet over måten Sautso ble trukket inn, i den norske delen av «en safari jorden rundt» – fordi vi alle vet at det var så mange sider, og så mange interesser som ble berørt. Mange ting som skjedde i de første årene da utbyggingen skulle igangsettes.

Det var mye vanskelig som folk her i vårt område hadde å ta stilling til, som vi fremdeles har i minne. Vi er fremdeles her, og vi vet at demningen vokser hver dag. I og med de uttalelser kommentator Thor Heyerdahl, kom med i noen få korte setninger er det som om alt som har skjedd og alt arbeid som er blitt gjort for å belyse forskjellige sider og interesser som blir berørt blir gjort til intet, eller nesten ignorert. Det som gjelder Sautso og områder som berøres på forskjellige måter, *kan ikke bli nevnt bare med noen få ord*, fordi det er for mange ting, sider og interesser som en burde komme inn på, til det.

Vi synes det er korttenkt, og også en «vi vet bedre» – holdning fra de her i Norge, som planla den norske delen av programmet. Til forholdene angående Sautso, er det en skam å vise en slik lunkenhet i et program som blir sett i store deler av verden. Gjennom diverse instanser og personer vet vi at mange deler av verden vet om vår sak og våre vansker. Disse vil stille spørsmål ved det norske syn på Sautso saken etter dette program.

Og vi vil spørre: Mange hadde annet syn enn de somer som programansvarlig har vært i kontakt med, *fordi det berører vår næring*. Betyr ikke vårt syn noe i det hele tatt?

Hvorfor skal vårt syn ignoreres for store deler av verdens øyne? Hvordan tror Dere det føles for oss nå å leve med redselen for demningen. Hva har rasering av natur å gjøre i et fint naturprogram. Ingen annen del av «Safari jorden Rundt» viste

slike eksempler i det hele tatt. Hvorfor skulle da Norge det?

Reinsdyra var fine og se på og naturen omkring også. Ellers også var programmet en fin opplevelse. Men Heyerdahl har stått ansvarlig for mye fint vitenskaplig arbeid

for, i forskjellige deler av verden.

Forholdene våre her omkring KAUTO/ALTA-vassdraget hørtes det ikke ut til at han hadde så stor kjennskap til, dessverre.

For Masi Bonde- og Småbrukerl. Solfrid Maria Eira

Enøyd og spydig

Redaktør Arild Ådnem gir i Norsk Natur nr. 6/1986 Thor Heyerdahl det glatte lag for et TV-innslag fra Alta i forbindelse med den store VVF-presentasjonen.

At Alta var et særdeles uheldig valgt sted for Norges bidrag er jeg enig i. Hva Heyerdahl sa er jeg imidlertid også enig i. Skal vannkraft først utnyttes er Alta-utbyggingen tross alt mer skånsom enn de fleste tidligere prosjekter av tilsvarende størrelse. Så kan man gjerne mene det motsatte, det har jeg full forståelse for.

Men det går vel an å være uenige naturvernere imellom uten enøyd å ordlegge seg som Ådnem gjør. Hvor står Ådnems anerkjennende

kommentarer til Heyerdahls innsats mot f.eks. oljeforurensning og hvalfangst? (Som marinbiolog er jeg enig i det første men ikke det siste). Ådnem har også her bare spydigheter å komme med.

Vi vinner ikke kampen for naturvern med å rakke ned på hverandre. Men det finnes heldigvis alternativer til Naturvernforbundet for den som vil slå et slag for det som burde være en felles sak.

Om dette leserinnlegg refuseres så la det i alle fall gjelde som skriftlig utmelding. Synd for en som har vært aktivt medlem siden 1973, bl.a. som lokalt styremedlem.

Thor Heyerdahl jr.

La oss beholde papirkvaliteten

I Norsk Natur nr. 5 1986 henstiller Dag Elgethun til Norges Naturvernforbund om ikke å sløse med kjemikalier og cellulose ved å bruke bestrøket (glanset) papir i medlemsbladet, men istedet å gå over til resirkulert papir, altså uglanset papir framstilt av innsamlet brukt papir.

Det brukes tusenvis av tonn med glanset papir i Norge i dag til bokverk av mange slag, til store opplag av organisasjons- og medlemsblader, til populærmagasiner og -blader, og postkassene fylles hver dag av den mest glinsende reklame.

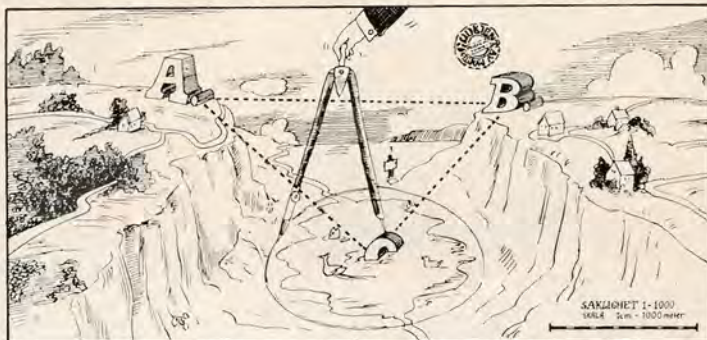
Norsk Natur kommer ut i et beskjedent opplag og med bare 6 nummer i året. Hvis NNVs medlemmer skal vise sin patriotisme mot sløsing med kjemikalier og cellulose ved å bruke resirkulert papir i sitt medlemsblad, da bør de gjøre det på en måte som virkelig reduserer glanspapirtonasjen i vårt land, nemlig



la være å kjøpe dyre bokverk, populærmagasiner og -blader og nekte å motta andre organisasjons- og medlemsblader. Det skulle vel ikke være noen sak for oss nordmenn, patriotiske som vi er?

I Norsk Natur kommer det av og til verdifulle artikler om både planter og dyr, skrevet av fagfolk, som noen av oss er interessert i å ta vare på. La oss derfor få beholde nytt bestrøket papir fortsatt i vårt medlemsblad, som ikke blir gult og brunt etter at det har ligget i et par års tid.

Sverre Brynlund



Postforbundet støtter Naturvernforbundet

Oslo krets av Norsk Postforbund har på sitt representantskapsmøte den 24. november bevilget kr. 5000,- til dere.

Som bakgrunn for bevilgningen, vil Representantskapsuttale at de ser med glede på det frivillige arbeid som Norges Naturvernforbund utfører for å styrke natur- og miljøvernet i landet. Vi anser at dette arbeidet må fortsette i uoverskuelig framtid, selv om det offentlige miljøvern er styrket.

Både som enkeltpersoner

og som organisasjon vil vi støtte dette arbeidet. Vi ser det slik at uten en aktiv miljøvernopinion, vil det være vanskelig å motarbeide de foreningsinger som skjer og som er i ferd med å bli en alvorlig trussel mot vårt miljø.

I tillegg til vår bevilgning, vil vi oppfordre våre medlemmer om å bli medlem av Norges Naturvernforbund.

Med de beste hilsener
Oslo krets av
Norsk Postforbund

Ververens personalia

Navn _____

Adr. _____

Postnr./sted _____

Jeg har vervet fig. pers: _____

Medl.nr. _____

1 Navn _____

Adr. _____

2 Navn _____

Adr. _____

3 Navn _____

Adr. _____

4 Navn _____

Adr. _____

5 Navn _____

Adr. _____

Jeg ønsker meg premie nr.

Jeg vil spare vervingen

BREV

Kan sendes
ufrankørt
i Norge
Adressaten
vil betale
porto.

SVARSENDING

Avtale nr. 129000/144 Pb

TIL

Norges

Naturvernforbund

St. Olavs plass postkontor
0130 Oslo 1

Fine vervepremier venter! Verv et nytt hovedmedlem og velg mellom:

- Premie nr. 1a Ulv, b Gaupe – Nr. 2 Vandrefalk – Nr. 3 Havørn. Trykk av Staffan Ullstrøm (30 × 42).
Nr. 4 Blåveis. Trykk av Hedvig Wright Østern. (21 × 30) m/ramme.
Nr. 5 Neverbutt (til kaffe, sukker m.v.).
Nr. 6 Kassett med fuglelåter.
Nr. 7 Fire plakater fra Naturvernforbundet.
Nr. 8 8 brevkort med konvolutter. Motivene i farger. Fra «Flora Danica».
Nr. 9 Gjenbrukspapir. Blokk (40 ark) og konvolutter (25 stk), evt. 25 ark og 20 konvolutter.
Nr. 10 Stor ugle, håndskåren og håndlaget fra Sri Lanka.
Nr. 11 Uglesett (10 stk. ulike), håndskåren og håndlaget fra Sri Lanka.

To hovedmedlemmer – velg mellom:

- Nr. 12 Anton Brøgger og Karl Georg Høyer: «Det radioaktive Norge etter Tsjernobyl».
Nr. 13 Åtte plakater fra Naturvernforbundet.
Nr. 14 To av vervepremiene for et hovedmedlem etter valg.

Tre hovedmedlemmer – velg mellom:

- Nr. 15 «Brushaneleik», litografi av Vivian Zahl Olsen.

- Nr. 16 Collegegenser m/NNV-merke og navn i størrelse S, M, L eller XL.
Nr. 17 NNVs emblem i sølv (anhang uten kjede).
Nr. 18 Rød og hvit paraply med «Stopp sur nedbør».
Nr. 19 Tre av vervepremiene for ett medlem etter valg.

Fire hovedmedlemmer – velg mellom:

- Nr. 20 Keramikkbolle.
Nr. 21 Stefan Jonsson: «Gaupa».
Nr. 22 Ann og Magnar Norderhaug: «Naturen og vi».
Nr. 23 Fire av vervepremiene for ett medlem etter valg.

Fem hovedmedlemmer – velg mellom:

- Nr. 24 Olav Gjærevoll: «Norges planteliv».
Nr. 25 Fiskeveske i never.
Nr. 26 Fem av vervepremiene for ett hovedmedlem.

Fem familiemedlemmer tilsvaret ett hovedmedlem. Pensjonistmedlemskap tilsvaret hovedmedlemskap.

Slik verver du

Send inn kupongen, utfylt med tydelig navn og adresse på de du har vervet – og hvilken vervepremie (husk nr.) du vil ha. Så sender vi velkomstmateriell og innbetalingsblankett. Først når kontingentene er innbetalt, registrerer vi din verveinnsats og sender deg premien.

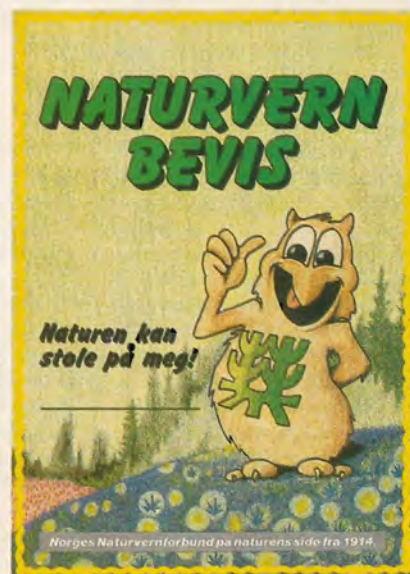
Hele familien som medlem

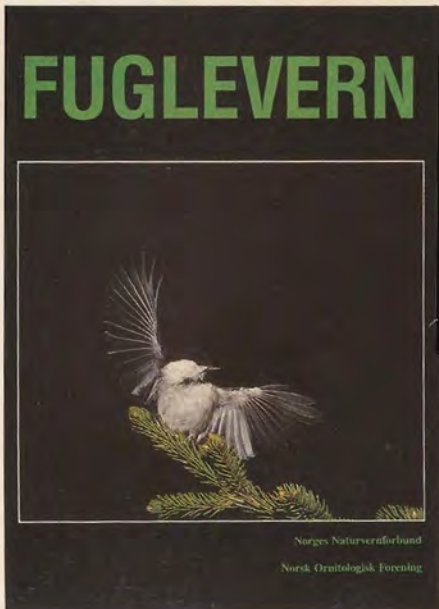
Naturvernarbeidet i Norge trenger mange medspillere.

For familier som kan klare seg med ett abonnement på tidsskriftet «Norsk Natur», er *familiemedlemskap* et godt tilbud.

Det koster bare kr. 20 pr. år for hver person i husstanden å bli medlem. Barn under 12 år får en liten plakat som bevis på at de ønsker å være med på å verne natur. En refleks til å sy på utejakke eller ryggsekk følger også med.

Benytt kupongen for innbetaling av medlemskontingent eller vervekupongen her i bladet.





FUGLEVERN

Dette heftet (44 sider) gir deg gode kunnskaper om fuglene rundt oss, deres rolle i naturen og hva som truer dem. Gjennom tekst og tegninger kan du bl.a. lære å lage fuglekasser, rovfugltreir og foringsautomater.

Heftet er gjennomillustrert med svart-hvitt fotografier og tegninger.

Varenr. 538

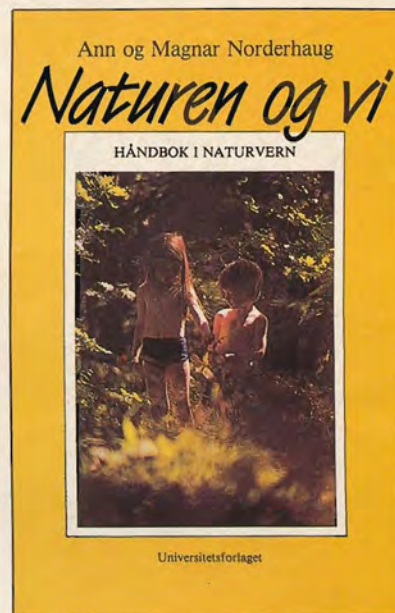
Kr. 40,- medlemmer kr. 30,-

NATUREN OG VI

Boken gir en god og grundig innføring i hva naturvern egentlig er, og hvilke problemer og utfordringer vi står overfor både nasjonalt og globalt. Den ser naturvernet i et historisk perspektiv, gir en samtidsbeskrivelse og retter blikket framover med forslag til hva som kan og må gjøres. Det er utarbeidet studieplan til boken. Interesserte medlemmer får en gratis studieplan ved kjøp av «Naturen og vi».

Varenr. 531

Kr. 175,- medlemmer kr. 135,-



BESTILLINGSKUPONG

Tlf. salg 02/42 95 00

Antall	Varenr.	Varens navn	Str.	Pris	Sum
			Gave til NNV		
			Totalt:		

Medl.nr. _____

Navn: _____

Adresse: _____

Forskuddsbetaling

Betaling ved oppkrav

Kan sendes
ufrankert
i Norge.
Adressaten
betaler
porto.

SVARSENDING

Avtale nr. 129 000/144

**Norges
Naturvernforbund**

0130 St. Olavs plass

OSLO 1

BREVPAPIR

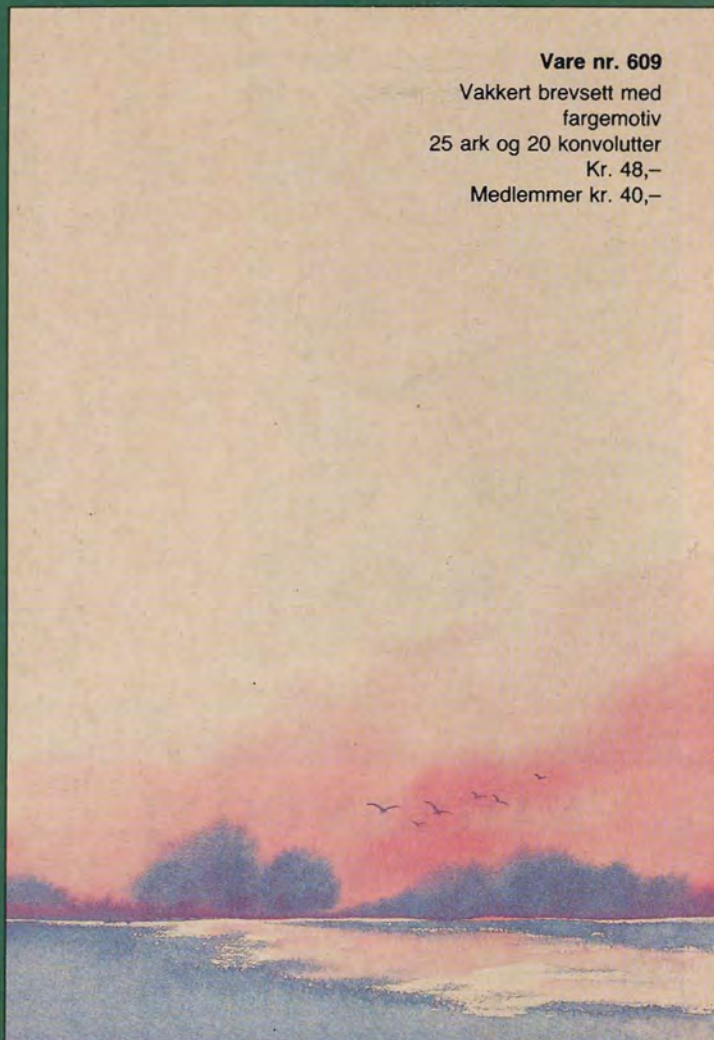
– skriv en hilsen
til venner og bekjente
på 100% resirkulert papir



Vare nr. 608
Blokk (40 ark) og
konvolutter (25 stk.)
Kr. 38,-
Medlemmer kr. 30,-

Vare nr. 609

Vakkert brevsett med
fargemotiv
25 ark og 20 konvolutter
Kr. 48,-
Medlemmer kr. 40,-



NORGES
NATURVERN-
FORBUND

The Norwegian Society for Conservation of Nature



FIRE FOTOGRAFER
VISER ÅRSTIDENE
FOUR PHOTOGRAPHERS
DISPLAY THE SEASONS

1987

NATURKALENDEREN

I årets naturkalender er bildene tatt av de kjente naturfotografene Jørn Bøhmer Olsen, Rolf Sørensen, Jon Østeng Hov og Stig Tronvold. De har tolket hver sin årstid og resultatet har blitt en flott kalender med et stort bilde for hver måned.

Vare nr. 100 Pris kr. 60,- Mkr. 50,-